

Uvod

Kudgod kreneš tragove religije možeš vidjeti. Čovječanstvo nikad u svojoj historiji nije živjelo bez religije. U arheološkim iskopinama drevnih gradova možete pronaći ostatke pozorišta, bolnice, ali uvijek budu pronađeni ostaci hrama.

Religija je, kao malo što drugo uticala na oblikovanje pojedinca društva i zajednice u cjelini. Prisutna je u širim sferama života, izvršila je utjecaj na kulturu življenja, društvene odnose, slikarstvo, muziku, književnost ustvari umjetnost u cjelini.

Historija svjedoči da je religija bila katkad razlog ili povod za sukobe i ratove, pa zbog svih naprijed navedenih razloga i brojnih drugih, moje interesovanje za svjetske religije je veliko. Želeći proširiti svoje spoznaje o svjetskim religijama (islama, kršćanstva, pravoslavlja, judaizma, hinduizma, budizma), odlučila sam se za ovu temu na maturskom ispitu. Zahvalan sam profesoru i školi što su mi omogućili da izrada mog maturskog rada bude radost za mene. Kao što je već navedeno, tema mog maturskog rada je: „Svjetske religije“.

Moj maturski rad na ovu temu sadrži pretpostavke o nastanku čovječanstva i razvoju naseljenosti na zemlji, kako sa religijskog tako i sa naučnog gledišta, zatim i različita obilježja po kojima se ljudi razlikuju (rasno, etički) koji su oduvijek bili predmet segregacije i diskriminacije među ljudima. Da bi odgovorila na izabranu temu koja glasi „Svjetske religije“, morala sam navesti osnovna obilježja i rasprostranjenost svake od svjetskih religija. Međutim, navela sam još i obilježja još nekih manje rasprostranjenih i poznatih religija. Sve ove religije imaju i svoja svetišta koja su također navedena. Velikih poteškoća u pronalasku svih potrebnih podataka za izradu ovog maturskog rada nisam imala.

Predpostavke o nastanku čovječanstva i razvoj naseljenosti na zemlji

Nauka je dala objašnjenja postanka svijeta i čovjeka na Zemlji. Ona ima svoj stav, svoje poglede i dokaze za to. Međutim, kako vjera naroda nije bila izolovana od života, niti se kada suprostavljala naučnoj misli, neophodno je imati u vidu ono što o tome saopćavaju svete knjige najvećih svjetskih religija. U analizi ovih vječno prisutnih pitanja koja zaokupljaju ljudski um, potrebno je da se ukaže na religijski i evolucionistički pristup njihovom razmatranju. Sa stanovišta Biblije (Svetog pisma), koju kršćani i Jevreji smatraju glavnim izvorom vjere, „ Gospodin je stvorio čovjeka iz zemlje i pustio ga da se on opet u nju vrati.“ Dalje se navodi: „ da je Bog stvorio čovjeka od zemljanog praha i u nosnice mu udahnuo dah života.“ Kao što glinu lončar rukom oblikuje po svojoj volji, tako čovjek stoji u ruci svog Stvoritelja. Bog je stvorio prvog čovjeka Adama, a iz njegovih rebra i prvu ženu Evu. Tvar iz koje je čovjek načinjen nazvana je „ prah zemaljski“ . Hebrejski riječ za „Adamah“, pa se ovaj naziv dovodi u vezu s pojmom „ Adam“ – prvi čovjek. Kada se navodi da je Stvoritelj udahnuo dah života u nosnice svog Stvoritelja, ukazuje da je Stvoritelj udahnuo dah „ dah života“ koja ima značenje „vitalna snaga“. Prema svetom pismu sviljudi podrazumjevaju se u Adama, u materijalnom i duhovnom smislu. Bog je stvorio iz jednog jedinog izvora cijeli ljudski rod čiji život se odvija u čitavoj Zemlji. Čovjek je prikazan kao familijarno biće u statičnom obliku. Time je odbačena teorija evolucije ljudskog roda (tijela). Cijela ljudska rasa ima svoj početak u adamu kao jedinom pretku. Kur'an koji je jedini izvor vjere i općenito života za muslimane, na jednom mjestu se spominje da je život stvoren od vode na drugom od zemlje, zatim od ilovače, od ustrajalog blata ili preciznije, od fermentirane vode pomiješane sa zemljom. Ovo je podudarno s onim što nauka kaže o tome u najnovije vrijeme. U jednoj rečenici (ajetu) Kur'an precizirano je da je čovjek stvoren uvremenskim etapama . U Božijem značenju vrijeme je vrlo dugo, to jest, jedan dan traje 50.000 godina. U ovoj rečenici se kaže: „ Mi smo vas stvorili i onda vam oblik dali, a zatim melekima (anđelima) rekli smo da se poklone Ademu.“ To znači da je Adem, kao prvi čovjek, nastao kroz etape stvaranja i oblikovanja za koji su bili potrebni milioni godina po našem vremenu. Dalje se navodi : „ On vas je postepeno u fazama svarao „ , što znači da je i prije Adema bilo stvaranja i da je Adem kao vrhunac čitavog tog razvoja. U Kur'anu se u nekim rečenicama (ajetima) spominju da su Ademovi potomci živjeli životom koji je prethodio ovom zemaljskom životu. Prema evolucionarnom pristupu objašnjenja postanka čovjeka i njegova razvoja, koje je nastalo krajem XVIII st. , čovjek se pojavio prije četiri miliona godina, i on se od toga vremena svojstvima, čovjek je tada u prirodnom sistemu živih bića svrstan u dvonožne

sisare uspravnog hoda, u red Primata, tj. Natporodicu Hominida, zajedno sa čovjekolikim

majmunima. U svom djelu „Filozofija zoologije“, s početka 19. st., Lamarck je prvi postavio problem o životinjskom porijeklu čovjeka. Zatim je Darwinu svom djelu „Porijeklo vrsta“ iznio teoriju o razvitku čovjeka iz životinje biološkom evolucijom i tako postavio tezu o čovjekolikim majmunima kao iskodišnoj fazi u dugom procesu očovječenja. Prema toj teoriji mjenjanjem svijeta i svjesnim karakterom svog rada, čovjek se izdvajao iznad životinje. U toku svog razvoja čovjek se sve više razlikovao od autropomornih majmuna. On je počeo svoju razvojnu liniju, odvajajući se kao poseban ogranak na stablu mehomimdnog pretka. Težina mozga postala mu je veća, udovi su mu se pretvorili u organe rada, a hod mu je ostao uspravan. Prema procjenama pristalica evolucione teorije za ovaj proces očovječenja bilo je potrebno oko 450.000 generacija.

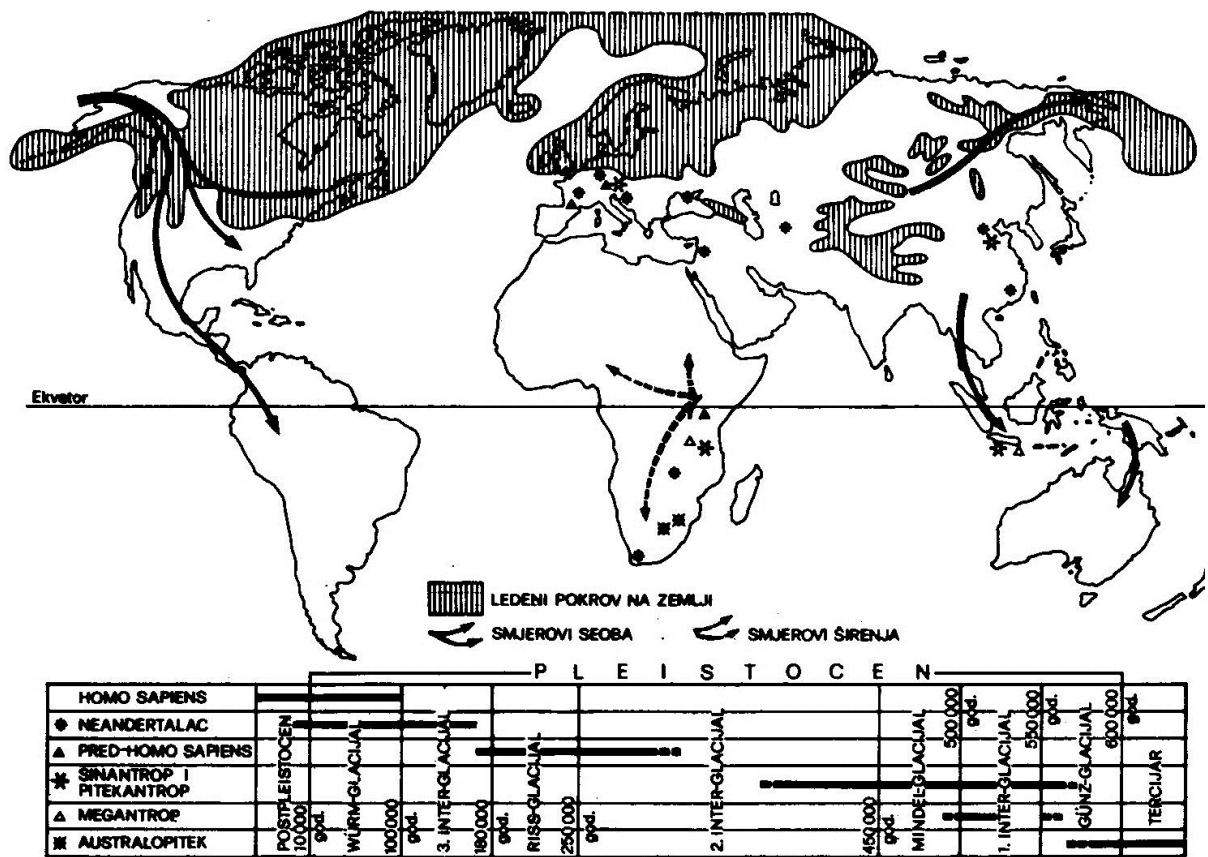
<http://www.maturski.weebly.com>

Razvoj naseljenosti na zemlji

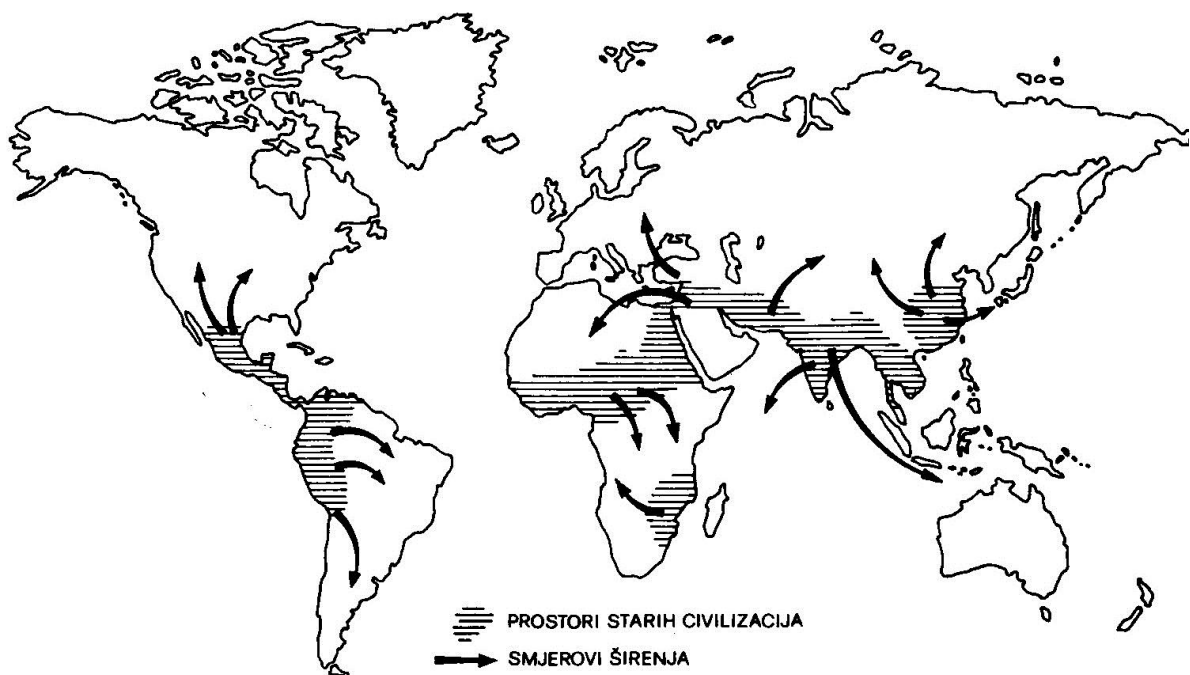
Kako se Zemlja naseljava nije podrobnije poznato. Spoznaje oblikujemo na temelju nalaza, rekonstrukcija i procjena. Tragovi prvih ljudi na Zemlji nađeni su u području istočne i jugoistočne Afrike. Za pojavu čovjeka na Zemlju karakteristični su razbacani naseljeni prostori bez međusobnih dodira i utjecaja. Prije 60000 – 400000 godina, u vrijeme početka upotrebe vatre, naseljenošću se ----- sjeveroistočna Kina. Iskopine nađene u Njemačkoj (Neandertal) upućeni na naseljenost tog dijela Evrope u kameno doba, prije 100 000 godina. Razdoblje Homo Sapiensa počinje prije 50 000 godina s pojavom kromanjonca i orinjaka u Francuskoj. Prije 10 000 godina sa završetkom ledenog doba, broj stanovnika na Zemlji uveliko je porastao (prema procjenama na oko 30 miliona, pa se i prostor naseljenosti povećao. Osim stepsko- savanskih područja, veće se koncentracije ljudi pojavljuju u dolina rijeka sjeveroistočne Afrike, te jugozapadne i istočne Azije. Uz stočarstvo, ljudi se počinju baviti i poljoprivredom, pa potraga za poljoprivrednim površinama uvjetuje širenje naseljenosti. U područjima veći i starijih naseljenosti oblikuju se kolijevke civilizacija : Jordansko – Mezopotamska, Indska, Kineska, Istočnoafrička....

Neke su se civilizacije razvijale sasvim izdvojeno (srednjoafrička i andska), jer područja koje su obuhvaćale nisu bila povezana sa ostalim naseljenim prostorima. U rano povijesno soba, uz područja prvobitne naseljenosti veća je koncentracija stanovništva uz obale Mediterana odakle se širi utjecaj grčke i rimske civilizacije, a u unutrašnjosti starih kontinenata (Evrope, Azije i donekle Afrike) uz prometnice .

To je doba razvoja trgovine, ali i osvajanja. Na ostalim područjima nalaze još uvijek manji nepovezani naseljeni prostori (sjeverna Evropa i Azija).

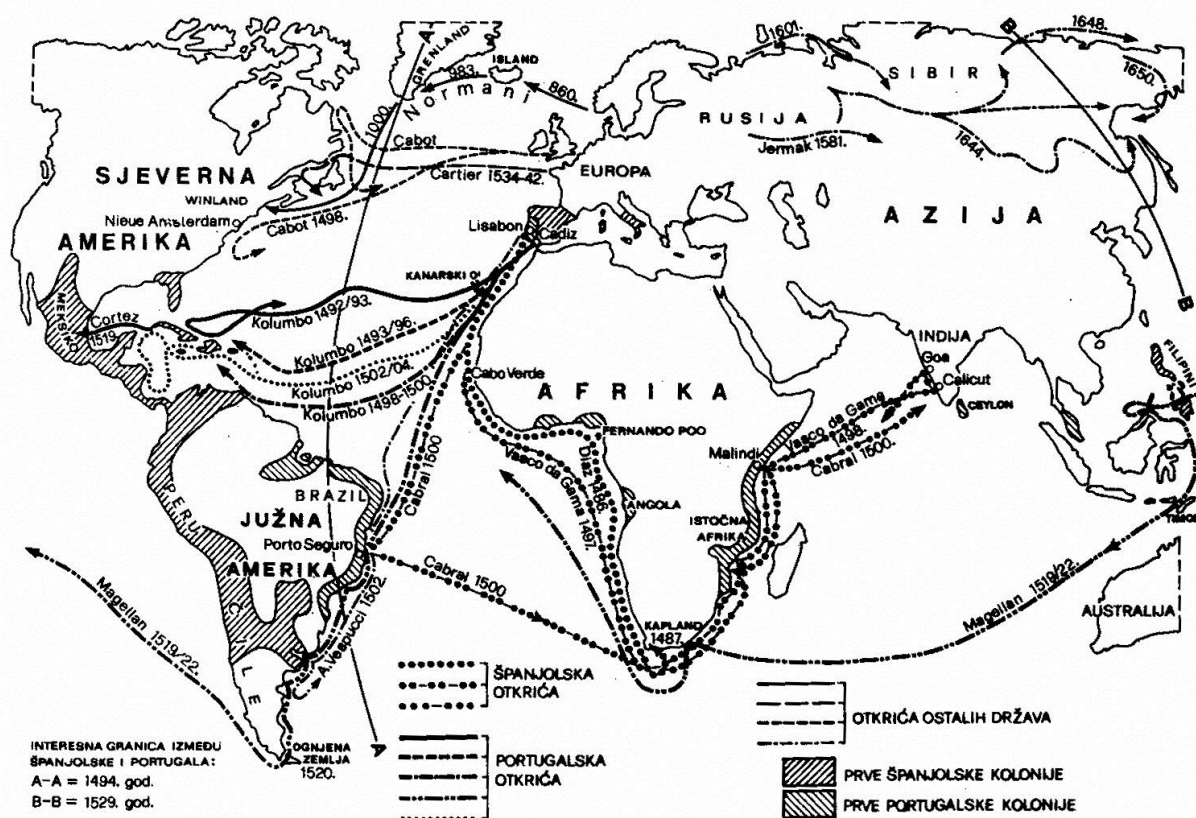
Slika 1. razvoj naseljenosti u prapočecima čovječanstva (Izvor: 1)

Slika 2. razmještaj starih civilizacija (Izvor: 1)

Sve do 1500. godine porast broja stanovnika na Zemlji je malen pa se procjenjuje da je na početku novog vijeka na Zemlji živjelo otprilike 50 miliona ljudi. Epidemije, ratovi, velika smrtnost dojenčadi, a vrlo često i prirodne nepogode, onemogućili su preživljavanje, jer raštrkana naseljenost bez komunikacije nije omogućila međusobno pomaganje.

Nakon velikih otkrića potkraj 15. stoljeća, broj Zemljinih stanovnika raste brže, što uvjetuje širenje prostora naseljenosti, premještaj stanovnika i dijelom popunjavanje prostora demografske pustoši. Osnovni motiv premještaja stanovnika je materijalni probitak, ali i kolonijalna osvajanja. Mješanjem stanovnika, mješaju se i rase, kulture, narodi, što donosi nove spoznaje i iskustva te utječe na opći napredak.

Slika 3. Putovanja u vrijeme velikih otkrića (Izvor:1)

Različita obilježja po kojima ljudi razlikuju strukture stanovništva

Učinak djelovanja društvene zajednice na prirodnu sredinu, osim o veličini populacije, ovisi i o sastavu stanovništva. Sastav stanovništva može se posmatrati s biološkog, gospodarskog, narodnog, vjerskog, kulturno- etničkog i drugih stajališta. Biološki sastav je sastav stanovništva po spolu i dobi. Za spolnu strukturu je karakteristično da je po prirodnom zakonu podjednaka zastupljenost muškog i ženskog stanovništva. Do poremećaja pmjera dolazi zbog neuobičajnih društvenih zbivanja(rasta, različitih migracija po spolu, različite smrtnosti, ovisno o uvjetima života i dr.). Iako se u svijetu rađa oko 5% više muške djece, omjer muškaraca i

žena brzo se izjednači zbog različite smrtnosti. U starijim godištimu javljaju se različiti berazmjeri u razvijenim i nerazvijenim zemljama. Razlike su uvjetovane nejednakošću spolova.

Za populaciju i gospodarski razvoj nekog prostora važna je ujednačena zastupljenost dvaju spolova.

Prema dobnoj strukturi stanovništvo se može svrstati u godišta (1,2,3,4, itd.) , petogodišta (dobne razrede od 4,5,9,10,14 itd.) ili dobne skupine (do 19,20,59 i više od 60 godina) . Udio pojedinih skupina razlikuje se od zemlje do zemlje, ovisno o stupnju društvene i gospodarske razvijenosti. Udio mladog stanovništva u svijetu se kreće od 30-50 % , a starog od 4-20% . U razvijenim društvima udio mladih je visok, a u nerazvijenim nizak. Mladom se zajednicom drži zajednica koja ima više od 35% stanovništva u dobi od 19 godina, starom ona u kojoj više od 12 % stanovništva čine stari oko 60 godina.

Na osnovi dobno – polnog sastava, izgleda dobne strukture, populacijske se zajednice klasificiraju u tri tipa:

- ❖ Mlada (ekspanzivna ili progresivna)
- ❖ zrela (stacionarna ili staganta)
- ❖ stara (konstruktivna ili regresivna)

<http://www.maturski.weebly.com>

Rasna, etička i kulturna struktura

Razlike među ljudima nastale su u uvjetima prostorne odvojenosti.

Porijeklo ljudskog roda je jedinstvo, svi činimo vrstu misaonog bića na zemlji – Homo Sapiens. U tragovima postojanja čovjeka vidljivo je da su postojale različite rase. Neke su se javljale nakratko neke širile, neke nastajale, aneke su se održale do danas. Evoluvijom su nastajale nove vrste. Uz genetska obilježja i uvjeti življenja formirali su rasne, etičke, jezičke i kulturne skupine. U savremenom svijetu, u uvjetima razvoja komunikacije ili sustava, razlike se smanjuju.

Prema rasnoj pripadnosti razlikuju se 3 velike skupine :

- ❖ Europidna (bijela)
- ❖ Mongloidna (žuta)
- ❖ Australidna (crna)

U svakoj od ove tri skupine izdvajaju se tipovi :

- Europidnoj (evropski i indijski tip)
- Mongloidnoj (azijski i američki) , a u
- Australidnoj (afrički i austalijsko – melanezijski) .

Razvojem prometa, naročito poslije geografskih otkrića, rase se prožimaju i nastaju podskupine :

- ❖ mulati (mješanjem pripadnika bijele i crne rase)
- ❖ mestici (mješanjem bijele i žute) , i

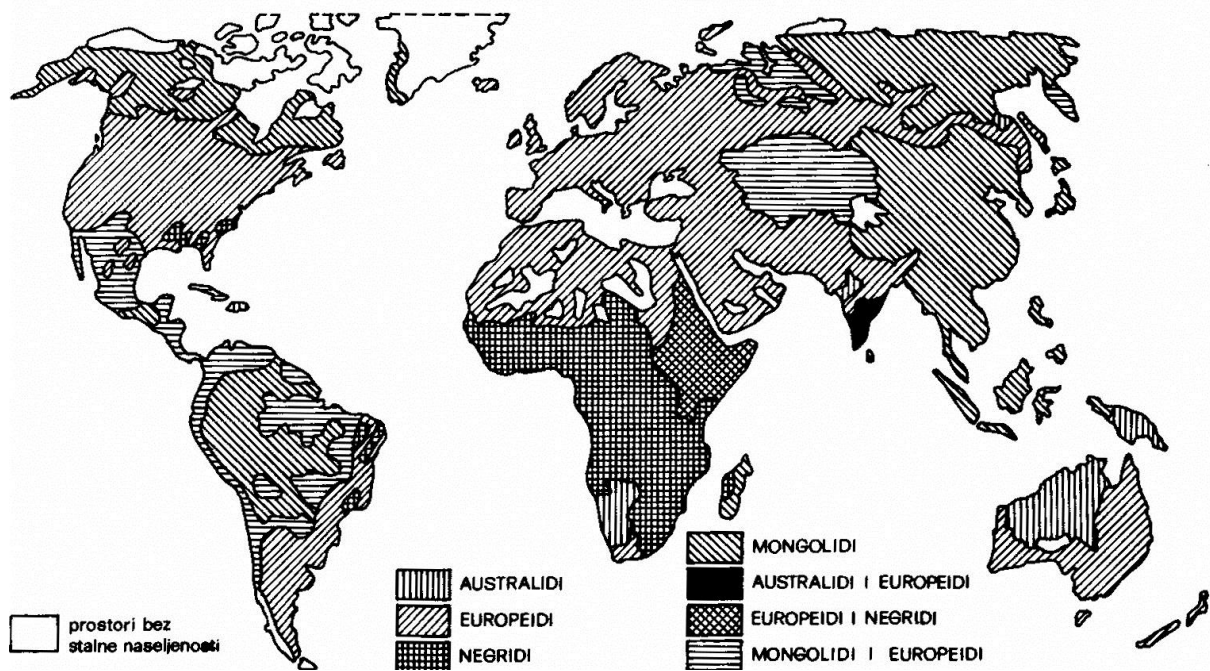
❖ zambozi (mješanjem crne i žute)

Etnička su se obilježja oblikovala iz manjih skupina – plemena, koje su se tijekom povijesti sjedinjavala na određenom prostoru, a prepoznatljiva su po istom ili sličnom jeziku i kulturi te sve većoj međusobnom povezanosti. Tako se formiraju narodi. Danas svjetsku zajednicu čine dvije tisuće većih ili manjih naroda, međutim najvažniji i najčešći je jezik.

Glavne jezične skupine čine :

- ❖ Indoevropski
- ❖ Kavkaski
- ❖ Semitsko- hamitski
- ❖ Hotentotski
- ❖ Nilotski
- ❖ Dravidski
- ❖ Australoazijski

I ostali jezici. Međutim, nakon velikih geografskih otkrića i koloniziranja Novog svijeta, jezik, kultura, vjera, običaji koloniziranja prodiru u zemljopisno udaljene, drukčije etničke i jezičke prostore. Na taj se način formiraju skupine auglofonskih, franokofenskih i iberofosnkih zemalja.

Slika 4. Raspored rasnih skupina na Zemlji. (Izvor: 1)

Sve što je čovjek napravio tijekom vremena u nekom prostoru u sferi duhovnog stvaralaštva, sve što oblikuje kakvoću življenja, načina života i međusobnog opoštenja čine kulturni okrug neke zajednice.

KULTURA je ukonost duhovnih tvorbi čovjeka na nekom prostoru i u nekom vremenu, a uz kakvoću materijalnih dosega čini civilizacijski okrug. Razina dosega kulture pojedinih kulturnih krugova u svijetu se razlikuje. Oblikovali su ih ljudi u svoje procvate, stagnacije i nastajanja. Svaki naraštaj neke zajednice stvara nove

materijalne i duhovne vrijednosti, nadograđuje na tekovine koje su stvarali njihovi preci. Danas, u vrijeme sve boljih komunikacija u svijetu, kulture se miješaju, podjedini kulturni krugovi preuzimaju kulturne vrijednosti drugih, ali i svoj udio vrijednosti prenose u ostale dijelove svijeta. Tako nastaju složenije kulture (npr. u SAD , Australiji). Ipak u svijetu još uvijek postoje jednostavne kulture. One se sporo mijenjaju zbog svoje izoliranosti (prašume Amazona, Konga, Nove Gvineje, i dr.) ili zbog svog dometa formiranosti uveliko utječu na došljake (fran.)

Veliki utjecaj na kulturu, način života, na formiranje odnosa prema prirodi i prema društvu, na razvoj gospodarskih djelatnosti, na naseljenosti i izgled naselja ima religija. Većina čovječanstva pripada monoteističkoj (jednobožnom) vjerskom shvaćanju, u kojem su se formirale zakozvane velike religije.

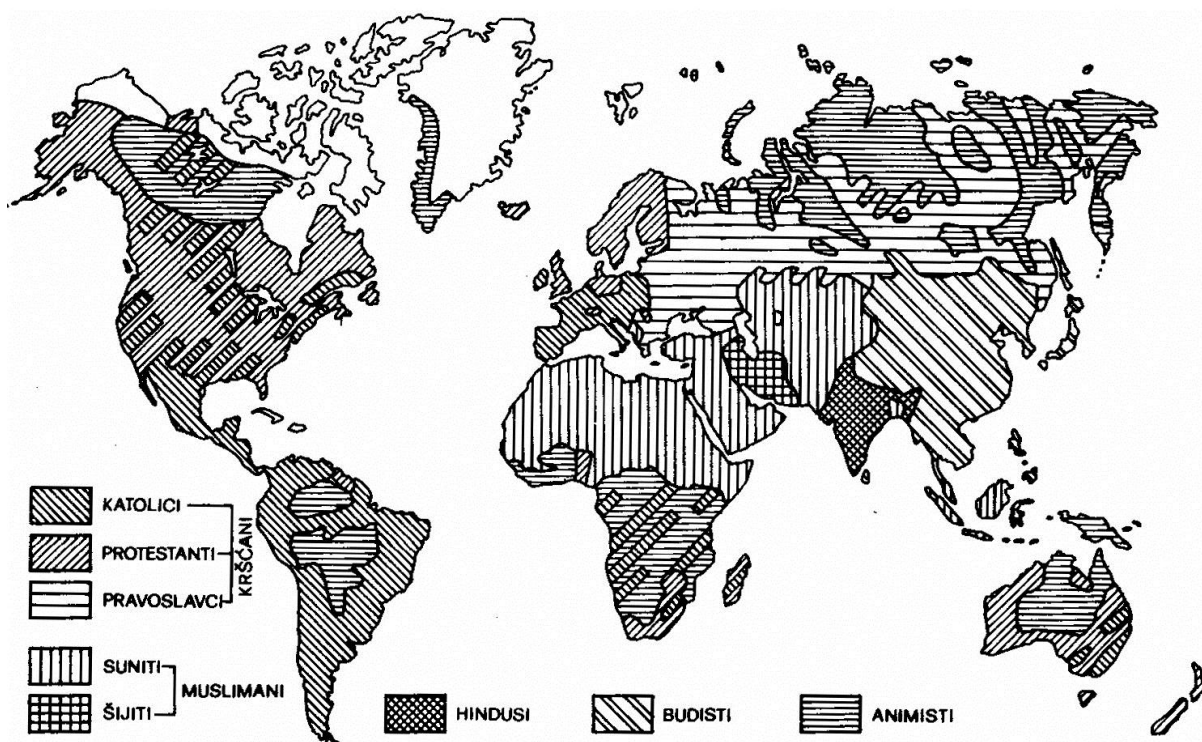
Gotovo 33 % svjetskog stanovništva pripada budizmu

33 % kršćanstvu

,više od 17 % islamu,

, te 10 % hinduizmu.

Veoma mali postotak (upravo u jednostavnim kulturnim krugovima) pripada politeističkom shvaćanju svijeta, gdje su još uvijek prisutni pogonski obredi, animizam i totenizam..

Slika 5 Rasprostranjenost religija u svijetu (Izvor: 1)

Pojam svijetskih religija

Religija

Za većinu osoba **religija** je organizirani sustav vjerovanja i bogoslužja koje stavljaju Boga u središte. Za neke druge pak religija označava vjerovanje u veći broj bogova a postoje i osobe koje ne posjeduju neku tradicionalnu vjeru ili religiju već prakticiraju neku vrst vjerovanja na svoj osobni način, nevezano od organiziranih religija. Ipak većina zemaljskog stanovništva vjeruje da je nekakva vrhunaravna sila utjecala na stvaranje svijeta i da ima bar donekle utjecaj i na život pojedinaca.

U današnje vrijeme religija je sistematizirana na primitivne religije: animizam i supernaturalizam te svjetske religije: teizmi i sustavi apstraktnih vjerovanja (taoizam, budizam).

Organizacije koje se javljaju unutar religije su: crkva, sekte, denominacija i kult.

Glavne svjetske religije:

- judaizam
- kršćanstvo
- islam
- budizam
- hinduizam
- bahai

KRŠĆANSTVO

Kršćanstvo; (Jat christianismus) monoteistička svjetska religija, nastala u Palestini u prvom stoljeću naše ere. Obuhvaća brojne kršćanske crkve, zajednice i sekte, kojima je zajednička vjera u Isusa Krista, te prihvaćanje života u skladu s evanđeljem. Utemeljio ju je Isus Krist, a njezini sljedbenici nazivaju se kršćanima. Kršćanstvo pripada tipu povijesne, proročke i objavljene religije, etično-mistične strukture, spasenjski i eshatološki usmjerene. Kroz povijest se raščlanilo na više konfesija (katolicizam, pravoslavlje, protestantizam, nestorijanstvo i monofizitstvo) i njima odgovarajućih crkava (Katolička Crkva, pravoslavne crkve, protestantske crkve i istočne prekalcedonske crkve), vidi popis kršćanskih crkvi i pokreta. Kršćanska era počinje Isusovim rođenjem.

Kršćanstvo je nastalo u prvom stoljeću naše ere u Palestini unutar židovstva. U drugoj polovici tog stoljeća osamostaljuje se kao posebna religija i širi po gradovima Rimskog Carstva, osobito zaslugom apostola Pavla i njegovih misijskih putovanja. U Novom Zavjetu spominju se samo kršćani (Dj 11,26), a naziv kršćanstvo prvi spominje Ignacije Antiohijski (107) i drugi ranokršćanski pisci (Origen, Euzebije). Izvori kršćanstva su pisana Božja objava (Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta) i usmena kršćanska predaja (Tradicija). Nauk su mu razradili i sustavno obrazložili veliki teolozi, definirali ekumenski koncili, a nad njegovom pravovjernošću bdije crkveno učiteljstvo. Dok katolicizam i pravoslavlje priznaju oba izvora (Pismo i Predaju), a veliku važnost pridaju teološkom mišljenju i crkvenom učiteljstvu, protestantizam priznaje samo Pismo (sola Scriptura). K. je na neki način proizašlo iz židovstva, ali je prema njemu bilo i u oprjeci. Prihvatilo je starozavjetni monoteizam, ali gaje nadopunilo učenjem o Trojstvu. Starozavjetnom

legalizmu suprotstavilo je evanđelje, a nacionalnoj religiji univerzalističku, nadnacionalnu religiju.

Dogma

Glavne kršćanske vjerske istine definirane su u antici na prvim ekumenskim koncilima i uglavnom ih prihvaćaju sve kršćanske vjeroispovijesti. U kršćanstvu je pet glavnih istina:

monoteizam (postojanje jednoga transcendentnoga Boga, različita od svijeta, čija je objava sadržana u Svetom pismu) i Trojstvo (u Bogu su tri osobe: Otac, Sin i Duh Sveti)

stvaranje i providnost (Bog je sve stvorio, sve uzdržava i svime upravlja)

utjelovljenje i otkupljenje (Sinje Božji postao čovjekom radi njegova spasenja)

besmrtnost ljudske duše i uskrsnuće tijela

posljednje stvari (raj ili pakao) uvjetovane su milošću Božjom i čovjekovim etičkim

ponašanjem.

Pri daljnjem tumačenju tih temeljnih dogmi došlo je do razlika između kršćanskih konfesija.

Tako su se za kristoloških sporenja o odnosu ljudske i božanske naravi u Kristu na Efeškom koncilu 431. odvojili nestorijanci.

Na Kalcedonskom koncilu 451. monofiziti. Premda prihvaćaju zajednički nauk sedam prvih

ekumenskih koncila, pravoslavci i katolici razlikuju se s obzirom na učenje o proizlaženju treće

božanske osobe.

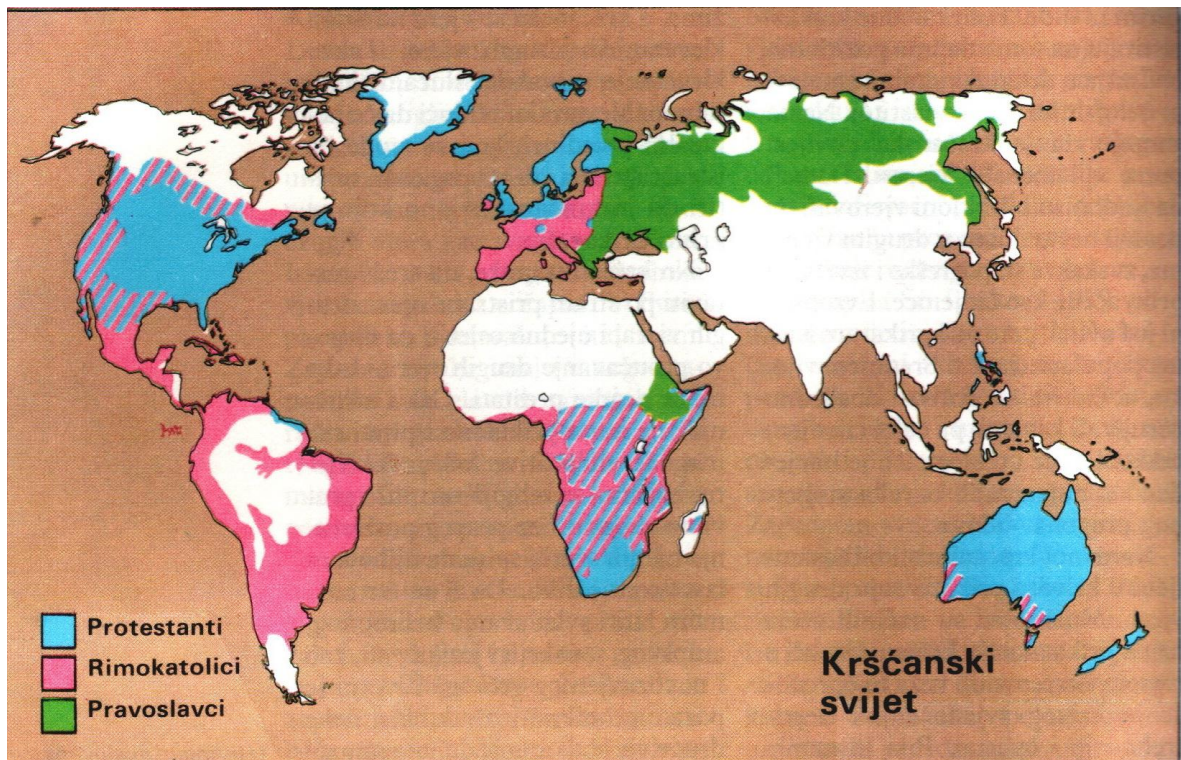
Osim toga katolicizam je nakon raskola (1054.) definirao još neke dogme (učenje o čistilištu, bezgrjesno začeće, papinska nezabludivost, Marijino uznesenje na nebo), kojima se razlikuje od pravoslavlja.

Rasprostranjenost

Glavni članak: Stanovništvo svijata po religijskoj ispovjesti

U antici se (I-IV. st.) kršćanstvo proširilo po gradovima Rimskog Carstva, i glavna su mu središta bila Jeruzalem, Antiohija, Aleksandrija, Rim i Carigrad. Nakon seobe naroda kršćanstvo su V-X. st. primili germanski, slavenski i ugrofinski narodi, koji danas nastanjuju Europu. U kasnoj antici (V. st.) monofizitsko kršćanstvo proširilo se u Armeniji i Etiopiji, a nestorijanski kršćani (V-XII. st.) imali su brojne biskupije na široku prostoru od Sirije do središnje Kine i zapadne Indije. Nakon širenja islama od VII. st. kršćanstva gotovo nestaje u sjevernoafričkim berberskim zemljama, a manje zatvorene monofizitske, melkitske i nestorijanske crkve preživljavaju u Egiptu i na Bliskom i Srednjem istoku. Nakon velikih pomorskih otkrića (XV-XVIII. st.) k. se širi usporedno s kolonizacijom tih područja (Sjeverna i Južna Amerika, crna Afrika, Australija, Filipini). Danas je (2003) u svijetu 2,1 milijardi kršćana (33% svjetskog pučanstva), od čega je 1.1

milijarda nominalnih katolika, 300 milijuna pravoslavaca, 700 milijuna protestanata te oko 70 milijuna monofizita i nestorijanaca

Slika 7. Glavni smjerovi kršćanstva (Izvor: 6)

<http://www.maturski.weebly.com>

PRAVOSLAVNA RELIGIJA

Historijski podaci

Kada je samo latinska crkva osnovnom tekstu simbola vjere dodala „filioque“, bio je to povod za raskid između Istoka i Zapada (1054): od tada su, pravoslavne crkve, vjerne odlukama Sabora u halkidonu, odbijajući da prihvate dogmu „filioque“ stvorile svijet za sebe, koji se identifikuje sa vizantijskim životom svijetom. Prekid je dodatno naglašen tokom krstaških ratova, ustanovljavanjem paralelne i rivalske latinske hijerarhije. Pokušaj otvaranja od strane Rimske crkve dodatno su podvojili istočno hrišćanstvo.

Pravoslavne Crkve

Pravoslavna Zajednica obuhvata četiri drevne patrijaršije, koje su nekada, sa patrijaršijom u Rimu, sačinjavale pantarhiju (vladavinu petorice=, i autokefalne crkve – odnosno autonomne, koje same biraju svog primasa ili patrijarha – ili mitropolije, čiji poglavar, mitropolit, se po rangu nalazi između patrijarha i episkopa.

Rasprostranjenost

Četiri drevne patrijaršije. To su sljedeće:

- Vaseljenska patrijaršija u Konstantinopolju. Sa skoro četiri miliona vjernika (Turska, grčka ostrva, sjeverna Grčka, eparhije zajednica koje su emigrirale u zapadnu Evropu i u Ameriku, kao i Sveta gora). Ivjesne autokefalne crkve priznaju joj duhovni autoritet.

- Antiohijska patrijaršija (I st.), od koje su se odvojili Kopti. Između 250.000 i 350.000 vjernika u Egiptu, Sudanu, Etiopiji i u drugim zemljama Afrike.

- Jeusalimska patrijaršija, najstarija, čucar je Svetih mjesta. Oko 260.000 vjernika u Izraelu.

Ostale pravoslavne crkve. Uz ove letri patrijaršije tu je i više od 145 miliona pravoslavaca, podjeljenih na petnaestak autokefalnih crkava ili mitropolija. Većina njih nalazi se na teritoriji istočne i srednje Evrope.

- Moskovska patrijaršija (osnovana 1589). „Ruska crkva, koja je zagovarala da je legitimni nasljednik Vizantije i treći Rim, bila je dugo progonjena od svjetovnih vlasti. Danas se izborila za svoj zvanični status u okviru ruskog društva, u kojem je čak favorizovana. Ima više od 90 miliona vjernika.

- Bukureštanska patrijaršija (osnovana 1925.) godine ujedinjenjem autokefalne crkve u Transilvaniji i Rumunjske autokefalne crkve). Brižljivo ju je nadzirala komunistička država. Kontrolom nad njim imalo je ministarstvo za kultove. Oko 19 miliona vjernika.

- Autokefalna crkva Grčke. Arhiepiskop Atine je njen vrhovni poglavar od 1833. godine. Ona je tjesno vezana za državu i ima više od 9 miliona vjernika

- Autokefalna crkva Bugarske (osnovana 1945.), od države se odvojila 1947. godine, a 1953. promovisana je u rang patrijaršije. Oko osam miliona vjernika.

- Autokefalna Srpska crkva (osnovana 1879). Udružena je 1920. godine sa crkvama Crne Gore, Bosne i Karlovaca, kako bi obrazovala Pečku patrijaršiju (Srpsku). Oko osam miliona vjernika

- Gruzijaska crkva (osnovana u V vijeku). Od Ruske crkve odvojila se 1918. godine. Njen poglavar catholicos ima sjedište u Tibilisiju. Ona broji 2,5 miliona vjernika.

- Kiparska crkva (osnovana 431.) Njen poglavar je arhiepiskop, koji je i njen primas. On ponekad može biti i civilni vladar, ili čak (kao arhiepiskop Makarije (1913-1977)) obavljati dužnost predsjednika Republike. Crkva ima oko 480.000 vjernika.

- Crkva Sinajske gore. Ovo je najmanja od svih pravoslavnih crkava. Njome upravlja arhiepiskop koga biraju monasi manastira Svete Katarine (osnovanog u VI. vijeku; osvještavao ga je jeruzalemski patrijarh). Ima stotinjak vjernika.

Pravoslavna emigracija u SAD okulja malo više od tri miliona vjernika, kojima možemo da pridodamo važne grupacije koje žive u Kanadi i Južnoj Americi. Oni su pod jurisdikcijom jednog grčkog arhiepiskopa, koji pripada Konstantinopoljskoj patrijaršiji, ili, od 1970. godine, Američkoj pravoslavnoj crkvi, koja se odvojila od Moskovske patrijaršije.

Postoje i nezavisne crkve Finske, Krita, Japana, Kine, Koreje, Ugande, Kenije, Konga i Gane, koje se nalaze pod jurisdikcijom Aleksandrijske patrijaršije.

Obilježja

Važnost liturgije. Iskupljenje koje je ustanovio Isus Hristos dostupno je samo unutar Crkve i posredstvom Crkve. Otuda. Svetotajinska koncepcija hrišćanskoga života koja svako pojedinačno postojanje integriše u jednu koherentnu zajednicu, u kojoj liturgija igra važnu ulogu. Liturgija, ustanovljena između IV i IX stoljeća, u osnovi je ukorjenjena u Svetom pismu, čiji sadržaj često prenosi poetskim izrazom, dopunjujući ga veličanstvenim pojanjem i ceremonijalom. Ona, dakle predstavlja eklesiološku i zajedničarsku vezu svih pravoslavnih. Liturgiju svi doživljavaju kao doslovnu „pojavu neba na zemlji“

Ova liturgija, životnija utoliko što se često služi na narodnom jeziku, poslužila je, tokom mnogih progonstava u historiji, kao pribežište (zajedno sa kultom ikona) duhovnosti ovih crkava.

Pravoslavni obred

Upravo se vizantijski obred najčešće praktikuje u većini pravoslavnih crkava. Najstarije crkve očuvale su upotrebu posebnog liturgijskog jezika (grčko-vizantijskog ili slovenskog), dok ostale koriste sopstveni narodni jezik. Skulpture su u crkvama zabranjene, dok su ikone - svete slike Boga, Bogorodice ili svetaca - predmet posebnog kulta i imaju stvarnu sakramentalnu vrednost. Ako je instrumentalna muzika izopštena iz službe, pojanje igra izuzetno veliku ulogu u liturgiji. Liturgija se uvek poje dostojanstveno svečanim tonom.

U središtu obreda nalazi se evharistija, koja se proslavlja prema jednoj drevnoj liturgiji nazvanoj „Liturgijom svetog Jovana Zlatoustog“, ili prema liturgiji svetog Vasilija. Sveta tajna pričešća obavlja se pod dva vida, potapanjem hleba u vino. Pravoslavlje priznaje sedam svetih tajni, kao i Rimska crkva; za krštenjem deteta odmah sledi miropomazanje. Rukoplaganje se može obaviti i nad već oženjenim muškarcima, dok je celibat obavezan za monahe, iz čijih redova se obavezno, od VI veka, biraju episkopi.

Monaštvo

U istočnim i pravoslavnicrkvama, monaštvo se oduvek smatralo navišim stupnjem duhovnog života. Po učenju grčkih otaca, monah je samo autentični hrišćanin, koji se pridržava svih evanđelskih zapovjedi. U istočnom hrišćanskom svijetu, monasi koji žive u zajednici – kinoviti – sljede pravila svetog Vasilija, iako su se, u isto vrijeme, različiti oblici usamljeničkog života sačuvali i do danas. Eremitstvo (pustinjaštvo) – život anahorete, koji se povukao daleko od svijeta, u „pustinju“ – smatrao je najpogodnijim da olakša put ka hesychia-i (tihovanju), odnosno unutrašnjem miru, neophodnom za molitvu i sjedinjavanje s Bogom. Ova sabranost misli u samoći ustrojila je metod neprekidne molitve koju predanje naziva „Isusovom molitvom“, i koja je nastala na gori Atos, a zatim se proširila na cio duhovni milje hrišćanskog istoka. Monaštvo ostaje škola u kojoj se uči veza

između sjećanja na Isusa, koje se evocira ovom neprekidnom molitvom, podržavanom ritmom disanja, i tajne oboženja.

Suprotno rimokatoličkoj, pravoslavna religija naglašava povjerenje u pojedinca, a osnov pronalazi na Svetim tajnama crkve Hristove. Stavovi crkve su istovremeno i ortodoksni i liberalni, moglo bi se reći i neobavezujući, a sistem kazni gotovo i ne postoji. Pravoslavci su, i kao potrošači i kao donosioci poslovnih odluka prilično iracionalni, nemaju osećaj za moguće posljedice. Timski rad postoji samo kada se jave problemi, da krivicu snosi tim, a ne pojadinac, dok u slučaju uspjeha, bilo poslovnog, bilo praktičnog, privilegije kupi pojedinac. Pravoslavci su, kao potrošači skloni kupovini uvoznih proizvoda, više sumnjaju u same sebe, nego u druge. – Pravoslavno sveštenstvo treba pozvati na upoznavanje novih naučnih disciplina, posebno onih koji se osnose na kulturu strategijskog planiranja društveno-ekonmskog i tehnološki održivog razvoja, sa osnovnim ciljem da daju svoj doprinos prilagođavanju novonastaloj situaciji u okruženju. Naime, pravoslavne zemlje su, bez obzira na raspoloživost prirodnim i ljudskim potencijalima, u takvom kulturnocivilizacijskomrazvojnom raskoraku sa okruženjem, da taj raskorak prijeti opstanku pravoslavnih naroda. Najpoznatiji članovi pravoslavne zajednice jesu grčka i ruska crkva, ali ima i nekoliko drugih, koje pripadaju uglavnom istočnoj Evropi i istočnom Mediteranu (održavajući donekle Bizantijsko Carstvo kojem pripadaju kulturni korjeni pravoslavlja).

<http://www.maturski.weebly.com>

JUDAIZAM

Judaizam je religija, propovjeda vjeru u jednog, bestjelesnog i samo duhovnog boga, oca svih ljudi. Ovaj bog predstavlja sveukupnost moralnih savršenstava i od ljudi zahtjeva ljubav i pravednost. Ime ovog Boga zbog svetosti ga nije dozvoljeno izgovarati. Judaistička religioznost temelji se u poslušnosti prema "božanskom zakonu". Ovaj zakon sadržan je u Starom zavjetu, odnosno u hebrejskoj Bibliji. Stari zavjet je sintetiziran rukopis od 24 knjige. Pisan je na hebrejskom i djelimično na aramejskom jeziku. Govori o povijesti, idejama i društvenim borbama judinog naroda. Ujedno to je i zbirka vjerskih i pravnih propisa, kao i starih mitova koje su Judeji preuzeli od drugih naroda istoka. Stari zavjet djeli se na tri osnovne grupe:

1. Zakon (hebrejski: Tora, sadrži tzv. Petoknjižje - Pet knjiga Mojsijevih: Knjigu postajnja, Knjigu izlaska, Levitski zakonik, Knjigu brojeva i Ponovljeni zakon)
2. Proroci (sadrži: Prve proroke i Posljednje proroke), i
3. Spisi (Psalmi, Knjiga o Jovu, Priče Salomonove, Prva i Druga knjiga dnevnika, Jezdrijina i Nemijina knjiga, Knjiga o Ruti, Pjesma nad pjesmama, Knjiga propovjednika, Plač Jeremijin, Knjiga proroka Danijela). Mnogi istraživači smatraju daje Stari zavjet prethodna faza u razvoju kšćanske religije koja je izložena u Novom zavjetu.

Pored Tore za vjerski život Jevreja posebno je važan Talmud (hebrejski: učenje). Talmud je velika je vjerska zbirka poslje-biblijskih tumačenja Starog zavjeta, obrednih pravila, pravnih propisa, priča i izreka. Sastoji se iz dva djela: Mišina (tekst učenja) i Gemara (objašnjenje učenja). Postoje dva Talmuda: Jeruzalemski talmud (priređen oko 450. godine nove ere) i Babilonski talmud (priređen oko 500. godine).

Za ortodoksnog Židova obavezan je i veliki broj obrednih propisa i propisa o čistoći i ishrani. Osnivač hebrejske religije je Mojsije (hebrejski Moše, oko 1225 p.n.e.). Praktično jedini izvor za upoznavanje Mojsijevog života, rada i učenja je Biblija, odnosno Stari zavjet. Mojsije je bio hebrejski vođa i zakonodavac koji je narod oslobodio egipatskog ropstva i na gori Sinaju dao im dvije tablice koji su postali temelj hebrejske religije. Mojsije zauzima prvo mjesto među osnivačima religija, pošto njemu u prilog ide kronološko prvenstvo: Zaratustra, Buda, Konfučije, ISUS i Muhamed pojavili su se tek mnogo stoljeća poslije njega. Prema Bibliji, Mojsije je čuvajući stoku na božjoj planini Horeb vidio boga (Jahve) koji mu je dao moć da vrši čudesna djela i povjerio mu misiju - da se vrati svojim plemenima i oslobodi ih od ropstva.

Tora je, slobodno prevedeno, Zakon. Židovstvo doživljava Toru kao Božju riječ i kao samu božju pojavnost. Tora, kao osnovna knjiga cijelog židovstva, je pravilnik privatnog, društvenog, političkog i vjerskog života Židova. Ona je i više od toga. Zapravo to je savršen nacrt svijeta, jer svijet koji je stvoren prema načelima Tore, trebao bi biti i uređen prema istim načelima.

Talmud je zbornik cjelokupne usmene predaje koja regulira religiozno-pravne odnose židovskog naroda. Postoje dvije verzije; babilonski Talmud koji je nastao negdje oko 500.godine i jeruzalemski koji je nastao stotinjak godina ranije. Oba se sastoje od dva dijela. Misne i Gemara. Mišna je najraniji sačuvan rabinski tekst o vjerskom zakonu, a Gemara su rabinski komentar Misne.

Zohar je najpoznatija kabalistička knjiga. (Riječ kabala hebrejskog je porijekla i ona znači primati). Kabala je tajna nauka drevnih Hebreja. Njezini tekstovi razvijaju poseban način mišljenja, poseban način gledanja, poseban način doživljavanja. Gotovo kao da se uči novi jezik, novu metodu razmišljanja.

Rasprostranjenost

Danas na svijetu ima između 15 i 16 milijuna pripadnika ove religije. Veliki dio ih živi u SAD-u, oko pet milijuna ih živi u Izraelu, a ostatak u svim zemljama svijeta (poglavito Francuskoj i Rusiji). Njihovi običaji, njihov način života čak i izgovor hebrejskog jezika mogu se razlikovati, ali Židovi su jedan narod ujedinjen zajedničkim precima; patrijasima Abrahamom, Izakom (Yitzhak) i Jakovom (Jaakov). Prema podacima iz 1991. godine u svijetu ima 17.865.000 pripadnika hebrejske religije. Država Židova je Izrael.

Slika 8. rasprostranjenost Židova u svijetu (Izvor: 6)

Budizam je jedna od tri velike svjetske religije koja je nastala na tlu sjeverne Indije prije više od

Početak

Osnivač budizma, ili po njegovim vlastitim riječima onaj koji je ovo učenje samo nanovo otkrio, je Šakvamuni Buddha. Buddha nije osobno ime već titula koja označava budnoga ili probuđenoga, onoga koji se probudio iz sna o životu i koji stvarnost vidi onakvu kakva ona zaista jest. Prije nego stoje kroz svoje duhovno pregnuće stekao taj naziv, Buddha je nosio ime Siddhartha Gautama, a rođenje kao kraljević u malom kraljevstvu Šakva. Odatle nam dolazi prvi dio njegova kasnijeg imena, Šakvamuni ili utihnuli mudrac plemena Šakva.

Smisao

Budizam nije religija u onom uobičajenom smislu te riječi, jer Buddha nije bio ni bog ni prorok ni mesija. Budizam ne nudi učenje u koje treba vjerovati, niti njegova filozofija služi produbljavaanju znanja o stvarnosti samo tog znanja radi. Budizam radije upućuje na to što činiti, omogućujući tako stvarnu i cjelovitu promjenu. Kao stoje rekao Buddha, kada je netko pogođen strijelom njemu nije najpreče saznati tko je tu strijelu odapeo, iz koje je kaste, od kakvog je drveta izrađen luk - najpreče je strijelu izvaditi i spasiti život. Bez obzira na to što budistička misao nerijetko seže do iznimnih dubina, ona ni u jednom trenutku ne gubi niti napušta tu osnovnu svrhu. Sredstva filozofije su riječi, logika i razum. Budizam, služeći se tim sredstvima, vodi iskustvu koje je onkraj riječi, onkraj logike i onkraj razuma, vodi nas istini o prirodi

stvarnosti same koja nadilazi sva gledišta, pa čak i ona koje sam budizam drži ispravnima. To je iskustvo potpune slobode od patnje i svih oblika uvjetovanosti, iskustvo u kojem se otkriva naša prava priroda neuvjetovane mudrosti i bezgraničnog suosjećanja.

Izvaci budizma

Četiri plemenite istine su jedno od temeljnih učenja budizma:

1. Dukkha: u životu je neizbježno iskustvo trpnje i frustracije;
2. Samudava: iskustvo trpnje nastaje zbog pogrešno usmjerene žudnje, uvjetovane neznanjem;
3. Nirodha: sloboda od pomućene žudnje vodi prema svršetku trpnje;
4. Marga: sloboda se može naći slijeđenjem osmerostruke staze, koju je iznio Buddha.

Četvrta plemenita istina je osmerostruka staza:

1. ispravno gledište
2. ispravna namjera
3. ispravan govor
4. ispravan čin
5. ispravan život
6. ispravan napor
7. ispravna usredotočenost
8. ispravna svjesnost

Učenje budizma nalazi se i u zbiru svetih spisa koji se zovu "tri košare" ili Tripitaka:

- Vinava Pitaka govori o redovničkoj disciplini;
- Sutra Pitaka govori o doktrini, npr. o zakonitostima karme i duhovnog buđenja;
- Abhidharma Pitaka govori o skolastičkoj doktrini.

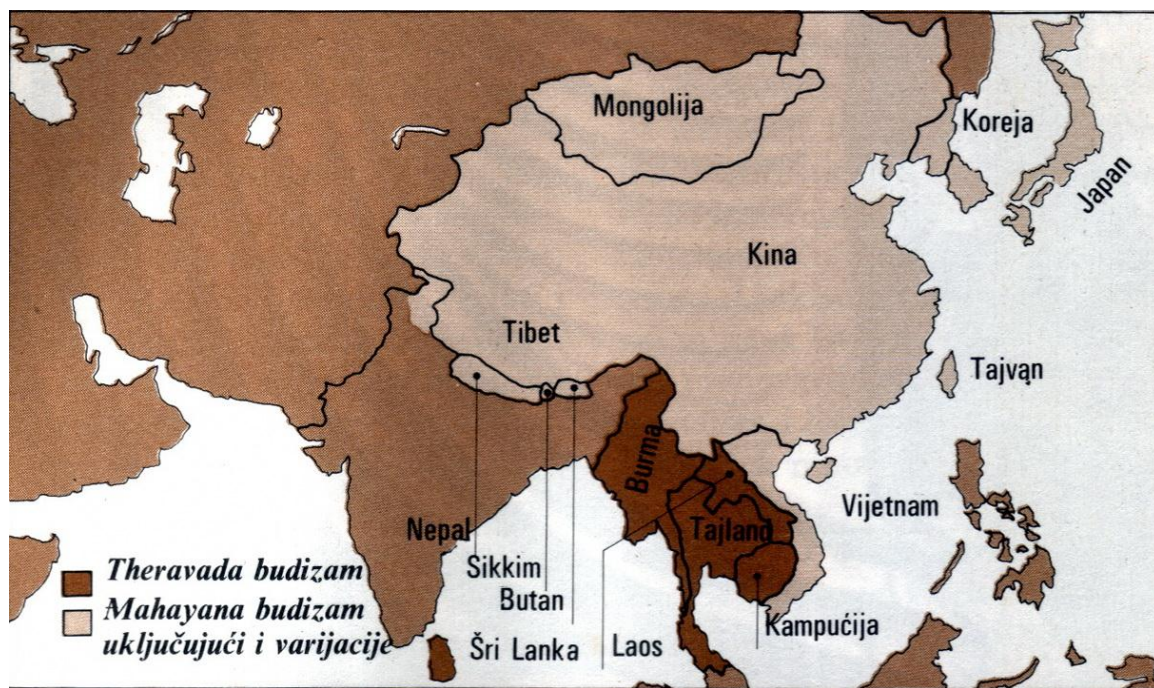
Pagoda Shwedagon u Rangoonu jedan je od najstarijih budističkih hramova, pokrivena je zlatom i natkrita "kišobranom" s više o 4000 dijamanata. Zlatna je pagoda poznata jer se u njoj nalazi Buddhina kosa, sandale i obuća, a smještena je u dobro očuvanim podrumima

Budističke zemlje

Neobično je da se budizam dao nadjačati u Indiji, zemlji svog nastanka. Od 7 st.n.e. sve je više pripadalo pod pritiskom hinduskog štovanja, koje je bolje odgovaralo religijskim potrebama običnih ljudi. Do 11. st. Igrao je vrlo malu ulogu na indijskom podkontinentu. Posljednjih je godina, međutim, dr. Ambedahr preveo veliki broj onih izvan karta ili „propisanih klasa“ u budizam.

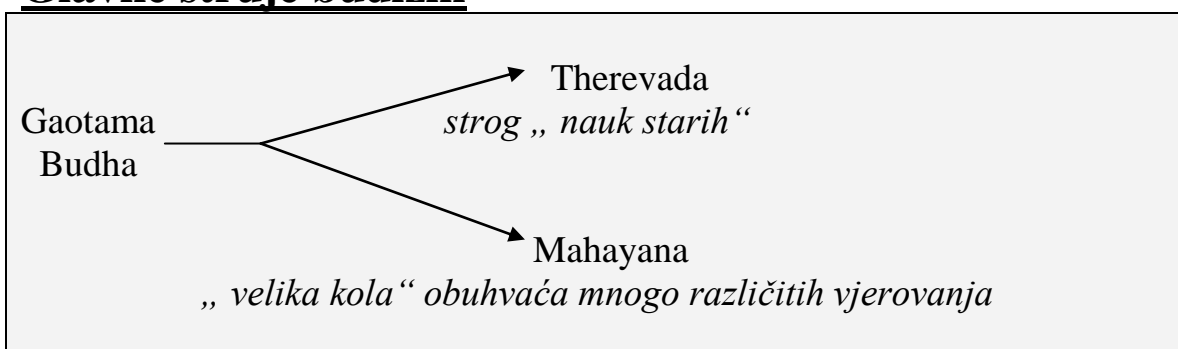
Sad se smatra da ih ima 5 miliona. U drugim je područjima, u kojima je od prije našao podršku, budizam istisnut islamom. Iskopine i stari spomenici svjedoče o cvatu budizma u središnjoj Aziji, posebno istočnom Turkestanu, koji je naglo prekinut u 9 st. Na indoazijskim otocima budizam je postajao sve značajniji od 8 st. Najdalje, ali oko 16. st. To je područje postalo posve islamsko.

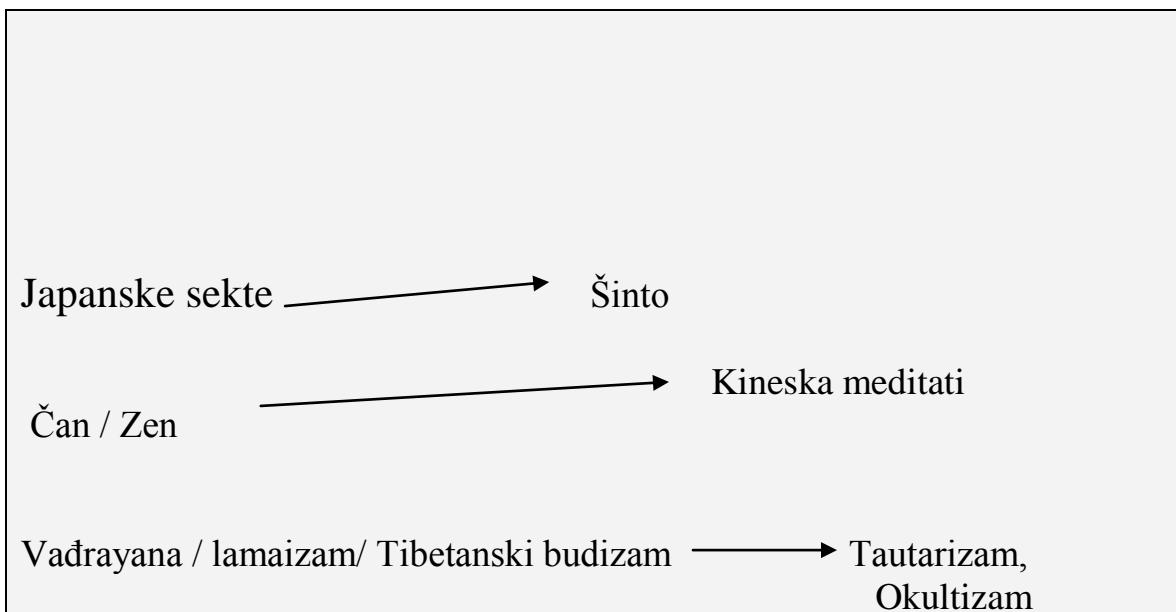
Theravada budizam, najstariji oblik religije, vlada do današnjih dana- djelimično čak i kao državna religija na Šri Lanki (Cejlon) i u zemljama izvan Indije: Burni, Tajland, Kampučije i Laosu. U ostalim područjima Dalekog istoka budizam se pojavljuje u obliku raširenja i manje stroge mahayana škole, ili u drugim varijacijama. To je slučaj u Kini, Tibetu, Koreji, Japanu, Vijetnamu, Mongoliji, Nepal i Butan

Slika 9. Budističke zemlje (Izvor: 6)

Glavne struje budizm

ISLAM

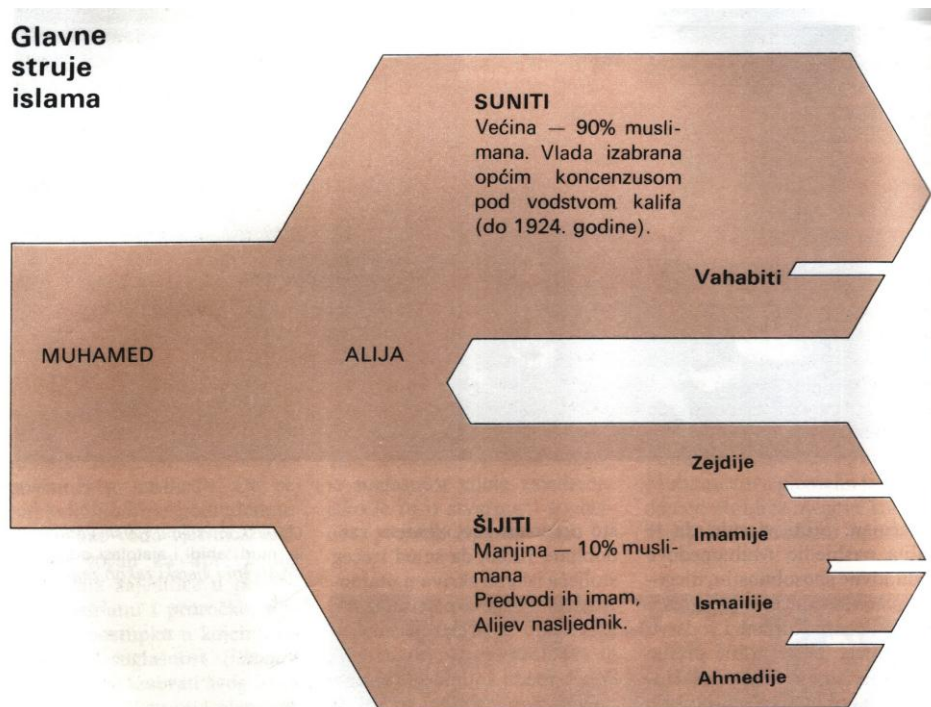
Islam (latinično: *al-'islam*, predanost Bogu), monoteistička svjetska religija utemeljena je u Arabiji u VII. stoljeću. Utemeljio ju je Muhamed, a njezini sljedbenici nazivaju se muslimani. Pripada tipu objavljene i pravne religije. Islam znači religiju (*din*), stav predanosti Bogu (*iman*) i civilizaciju (ovozemaljsko uređenje zajednice po islamskim zakonima). Islamska era počinje 622., kad Muhamed sa svojim pristašama bježi iz Meke u Medinu (*hidžra*).

Islam se razvija u VII. stoljeću u polunomadskome politeističkom društvu Arabijskog poluotoka, gdje je već bilo gradova s trgovačkom elitom. Karavane iz Meke i Jathriba (Medina) prometuju sa Sirijom i Palestinom, koje su onda bile unutar kršćanskoga Bizantskog Carstva. Na sjeveroistoku je zarathuštrističko Perzijsko Carstvo, na jugu nestorijanski Jemen, a na zapadu, s one strane Crvenog mora, monofizitska Etiopija. U Medini i nekim drugim arapskim gradovima živjele su dobro organizirane židovske zajednice.

Islam, poput judaizma i kršćanstva, gaji strog monoteizma. Islam je nastao usavršavanjem prethodnih abrahmskih religija. Kako su se razvijali narodi i njihova svijest, tako su se mijenjali propisi. Muslimanima se smatraju ne samo sljedbenici Muhammeda, već i ljudi koji su kao Božje poslanike i Božje robove prihvatili Abrahama, Mojsija, Isusa i td.

Kabu su predislamski Arapi preuzeli od pravovjernih čistunaca tzv. *hanifa*, monoteista. Poligamija je kod predislamskih Arapa označavala moć i prestiž. U islamu je, pak, imala cilj da zbrine udovice palih boraca. Musliman ne smije oženiti drugu ženu bez pristanka prve, niti smije oženiti treću bez pristanka prve dvije, niti četvrtu bez pristanka prve tri. Svaku je ženu dužan darivati u istoj mjeri i nijednu ne smije preferirati. Unatoč tim složenim poticajima i utjecajima, islam će se oblikovati kao originalna religija, plod arapskoga religijskog iskustva. Četiri su izvora islamskog zakona:

1. kuranska objava (*Kuran*)
2. Muhamedove upute i praktični primjeri (*sunnet*)
3. jednodušna suglasnost velikih islamskih zakono-znanaca (*idžma*)
4. teološko razmišljanje, logičke prosudbe po analogiji (*kijas*)

Slika 10. Glavne struje islama (Izvor: 6)

Vjerovanje

Islamsko vjerovanje sadrži šest temeljnih vjerskih istina, koje vjernik prihvaća dragovoljno i u njih čvrsto vjeruje:

1. vjerovanje u jednoga Boga - Allaha , stvoritelja i nestvorena, svemogućeg i milosrdnog, koji je slao objave preko poslanika svim ljudima.
2. vjerovanje u anđele (*meleke*), neki od njih su: (Džibril, Mikail, Melek smrti i

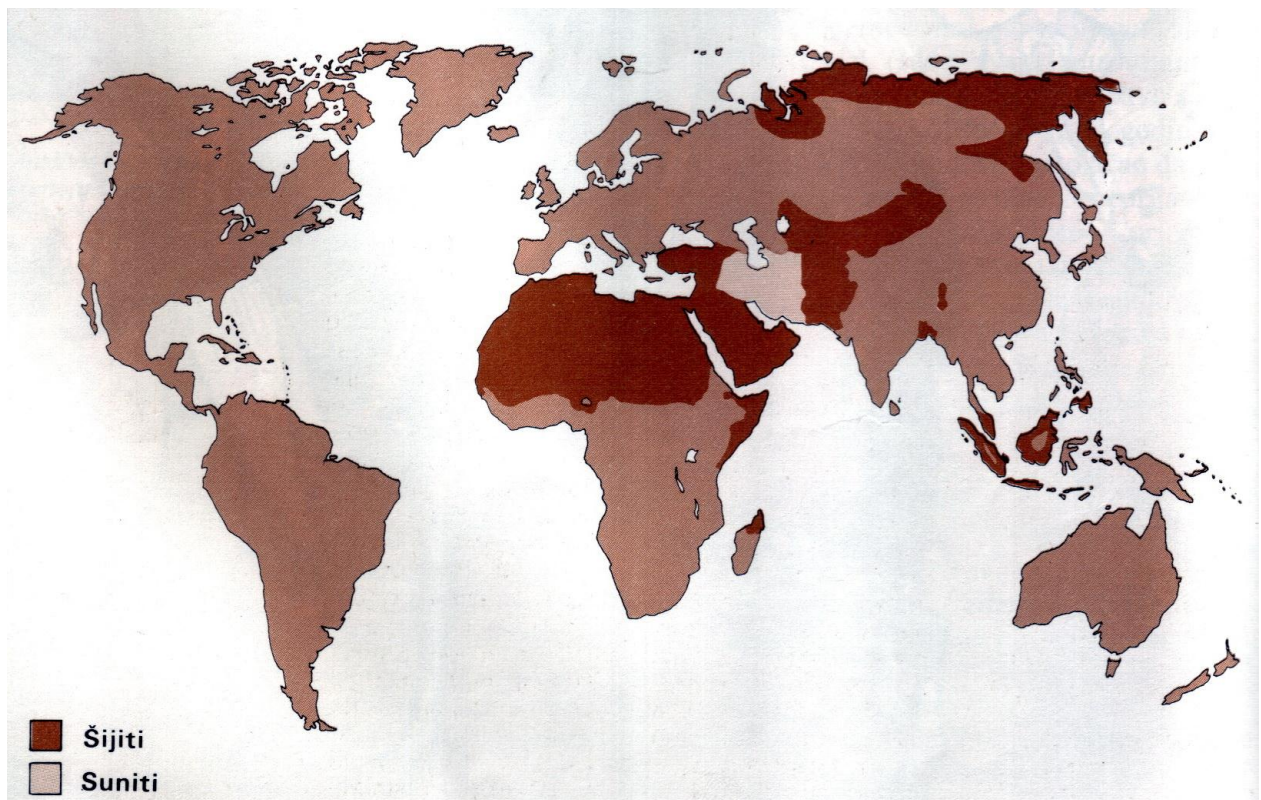
Israfil),

vjerni Allahu i izvršitelji njegovih naredaba; anđeli pomažu vjernicima protiv zla i slave Boga; suprotnost anđelima je iblis. Iblis (šejtan) navraća ljude na činjenje loših djela.

3. vjerovanje u sve četiri pisane objave, koje su objavljene poslanicima: Davudu, Musau, Isau i Muhamedu (*Musa-Tevrat, Davud-Zebur, Isa-Indz* i *Muhamed-Kumn*)
4. vjerovanje u poslanike, za koje se zna da su poslani od Boga. U Kuranu ih je spomenuto dvadeset pet, a najpoznatiji su: Adem, Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhamed.
5. vjerovanje u sudnji dan; Dan kada će ljudi odgovarati za učinjena djela, bila dobra ili loša.
6. vjerovanje u predodređenje ((kader));

Muslimani vjeruju u Isa-a (Isusa) ali vjerovanje daje on Bog smatra se najvećim grijehom (širk). U Kur'anu, jedina žena spomenuta imenom je Merjem (Marija), majka Isaova. Prema islamskom učenju, Merjemje začela bezgriješno i Božjom voljom a njen je sin samo Božji poslanik i Božji rob a ne Božji sin. Kada je Isa čuo da ga neki sljedbenici proglašavaju Bogom i sinom Božjim, pao je na koljena i molio Stvoritelja za oprost. Tako je nastala podnevna molitva.

Rasprostranjenost

Slika 11. Muslimanski svijet (Izvor: 6)

Za Muhamedova života (medinska država) islam se proširio čitavim Arabijskim poluotokom, bilo vojnim pobjedama, bilo taktičnim pridobivanjem beduinskih plemena. Za četvorice prvih kalifa (632-661) vojnim osvajanjem se proširio u Siriju, Palestinu, Irak, Perziju, Zakavkazje. Egipat i sjevernu Afriku (zlatno doba islama). Za omejidskih (661-750) i abasidskih (749-1258) kalifa osvojena je berberska Afrika i Španjolska, a na istoku dijelovi Indije i središnje Azije. Osmanlije su proširili islam u Maloj Aziji i po Balkanu. No islam se nije širio samo vojnim osvajanjem već i vjerovjesničkim posredstvom trgovaca i sufijskih bratstava (derviški redovi). Trgovačke karavane proširile su ga crnom Afrikom, a pomorski trgovci (VIII-XV. stoljeće) jugoistočnom Azijom (Malezija, Indonezija, južni Filipini).

Suvremeni islamski svijet obuhvaća pet kulturoloških zona: arapsku (arapske zemlje i narodi), tursku (Osmanlije, Azerbajdžanci, Turkmeni i dr.), iransko-indijsku (Iran, Afganistan, Pakistan, Bangladeš, muslimani u Indiji), malešku (Malezija i Indonezija) i crno-afričku (Eritreja, Nigerija, Sudan i dr.) zonu. Na tom raznolikom supstratu islam je stoljećima razvijao bogatu, raznoliku i u isto vrijeme jedinstvenu islamsku civilizaciju. U XIX. i XX. stoljeću u islamskom svijetu dolazi do istovremene težnje prema panislamizmu (političko, gospodarsko i duhovno jedinstvo islamskih zemalja i naroda) i prema nacionalizmu (stvaranje posebnih država na jezičnoj, kulturnoj i povijesnoj podlozi, s većim ili manjim stupnjem svjetovnosti).

Islamsko društvo u XX. stoljeću nije bilo imuno ni prema utjecaju socijalističke i komunističke ideologije. Osim toga, postoji težnja povratka izvorima islama i istovremeno nastojanje da se islam prilagodi modernom vremenu (reformizam). Broj muslimana danas (2004) je teško procijeniti zbog velika raspona u kojem se kreću objavljene brojke (od 800 milijuna do 1,3 milijarde), no, smatra se daje brojka od 1,1 milijarde najbliža realnosti

Bogoštovlje

Po islamskom učenju čovjek je religiozno biće, jer ne postoji ni jedan čovjek na svijetu a da u nešto ne vjeruje. To se očituje ukupnim životom vjernika, a na poseban način u bogoštovnim činima (*ibada*). To čini i svjetovni život (*muamalat*), gdje svaki Musliman mora imati dobre međuljudske odnose sa svim ljudima. Stoga, sve stoje dobro i pozitivno Islam prihvaća, a sve što je loše kategorički odbacuje. U Islamu je pet bogoštovnih dužnosti, pet stupova (*arkari*) Islama. To su praktične dužnosti islama:

1. ispovijest vjere (*kelime i shadet*) - Izgovaranje: ("Nema drugog Boga, osim Allaha; a Muhamed je Božiji rob i Božiji poslanik");
2. obredna molitva (*salat* ili namaz) - Kojom se vjernik približava Bogu, u toku dana pet je molitvi;

3. ramazanski post (*saum*) - Ustezanje odjela, pića, pušenja, spolnih zadovoljstava i nepriličnog govora od zore do zalaska sunca, u toku Ramazana koji traje trideset ili dvadesetdevet dana.
4. obvezni vjerski prinos (zekat) - Imućni Muslimani dužni su od viška svoje imovine udjeliti 2,5% za potrebe: siromašnih, učenika, bolesnika, starih i iznemoglih.
5. hodočašće u Meku (hadž) - Jedanput u životu za onoga tko je u stanju;

Islamski kalendar ima 12 lunarnih mjeseci. Petak (*jevmul-džuma*) je molitveni dan, kad mujezin s minareta (danas preko razglasa) poziva vjernike u džamiju. Ondje imam predvodi zajedničko klanjanje i drži propovijed (*hutba*). Glavni islamski blagdani su: Ramazanski bajram (*Id al-Fitr*) i Kurban-bajram (*Idal-Adha*).

HINDUIZAM

Hinduizam je drevna azijska religija čiji početci sežu iz razdoblja od 16. do 15. stoljeća prije Krista, koja je započela svoj razvoj u Indiji, gdje je i danas glavna religija. Indijci, međutim, radije govore o vječnom učenju i zakonu (*sanatana dharma*), jer je naglasak na načinu života više nego na načinu mišljenja.

Rasprostranjenost

Hinduizam je jedna od najvažnijih svjetskih religija, ne samo zbog procijenjenih 700 milijuna sljedbenika nego i zbog izrazitog utjecaja na mnoge druge svjetske religije za vrijeme dugog, neprekinutog razvoja od oko 3500 godina.

Hinduizam je rasprostranjen na prostorima jugoistočne Azije, istočne i južne Afrike, Europe (Ujedinjeno Kraljevstvo), Amerike i pacifičkih područja sve do otočja Fidži. Kroz povijest indijski swami i gurui imali su mnogo sljedbenika, a Hare Krišna skupine danas nalazimo u Europi i u Americi.

Od 7. stoljeća hinduistička kultura i religija imale su veliki utjecaj na jugoistok Azije, koji obuhvaća današnju državu Burnu, Tajlan, Kampučije, Laos, Vijetnam kao i mnoge indoevropske otoke. U većini zemalja međutim, a to vrijedi i za Bali, hinduistička kultura sadrži mnogo toga iz pučke, urođeničke, predhinduističke religije. Građevina hrama Angkor Wat u Kampučiji održava zanimanje za brahmanske religijske obrede, štovanje, Višnu i Ševe, te izrazite kraljevske ideje.

Stilizirana religijska umjetnost obilježava većinu zemalja, a u Tajlandu i Kampučiji kipovi svjedoče o popularnosti ciklusa priča o Romayani. Budući da je hinduizam u ovom ili onom obliku, religija većine Indijanaca, očekivali bisno da se Hindusi nalaze gdje god ima Indijanaca.

Osnovna obilježja

Hinduizam nema ni osnivača ni proroka. Nema određenu crkvenu ili institucionalnu strukturu, ni strogo određen *credo*. Hinduizam je čvrsto isprepleten s predajom o zemlji Indiji, njezinim društvenim sustavom i poviješću. Neki smatraju daje hinduizam »savez kultova i običaja, kolaž ideja i duhovnih težnji«. Moglo bi se postaviti pitanje radi li se o jednoj vjeri ili više vjera, jer hinduizam obuhvaća mnogo različitih vjerovanja i tumačenja:

- većina hindusa vjeruje u Boga na ovaj ili onaj način; pojedini hindus može štovati jednog boga, nekoliko njih ili nijednog
- neki hindusi vjeruju da poštovanje svih živih bića zahtijeva da budu vegetarijanci; drugi će žrtvovati životinje za vrijeme hramskih svečanosti
- neki obožavaju Sivu, neki Višnu ili njegove inkarnacije; drugi pak štuju božice
- stanovnici jednog sela nemaju isto središte vjere, koje će ujediniti seljake i na drugom mjestu

Ipak, za hinduizam je karakteristična vjera u nizove utjelovljenja, seobe duša ili reinkarnacije i u tome je značajna razlika pored svih velikih bliskoistočnih jednobožačkih religija koje čovjekov život vide kao jednokratno, premda na neki način vječno, događaj u kojem je naglasak na moralnim odlukama u skladu s Božjim zapovijedima te na njihovoj konačnoj prosudbi nakon smrti. Hindus misli o toku života kroz mnoge egzistencije. To se skriva iza pojma *samsara*, koji označava tijek života od rođenja do smrti, zatim do ponovnog rođenja - životni ciklus.

Povezan s pojmom *samsara* jest i pojam karme. *Karma* doslovno znači »djelo« ili »djelatnost«, a zapravo označava zasluge, krivnje te posljedice čovjekovih djelovanja u jednom životu. U kojem će se sljedećem utjelovljenju duša naći ovisi o njenoj karmi. Hindusi vjeruju da se karma prikuplja i raste, te prenosi kroz mnoga utjelovljenja. Neki smatraju da se posljedice ranijih djela ipak daju popraviti pokajanjima i obredima, »odrađivanjem« kroz nagrade i kazne, te da se na kraju može postići *mokša* ili »oslobođenje« od cijelog lanca *samsara* i to

kroz odustajanje i odbacivanje od svjetovnih žudnji i želja, oslobađanje od neprekidnog kotača ponovnog rađanja.

Za sve hinduse sveta je i rijeka Ganges, koja ne napaja samo njihovu zemlju, voda je simbol beskonačnog života. Stotine tisuća vjernika obredno se kupaju svakog dana na njezinim obalama. Najznačajnije takvo središte jest grad Benares na Gangesu, koji je ujedno i najsvetiji indijski grad - za hindusa mjesto na kojem želi umrijeti. Poslije spaljivanja pepeo raspu po vodi svete rijeke i »život se nastavlja«.

Hinduistička etika

U klasičnom hinduizmu djelovanje (*karma*) i dužnosti (*dharma*) glavni su pojmovi.

Karma će nagomilavanjem dobrih i loših djela utjecati na čovjekovu sudbinu, ali ne postoji jedan način da se postigne dobra karma. Rano u vedskom periodu postojala je ideja o općem moralnom zakonu (*rita*) kojeg su čuvali bogovi **Mitra** i **Varuna**. Molitva i žrtva bile su potrebne da se održi pravilan odnos među božanstavima i čovjekom, a grijeh je mogao biti moralni ili obredni.

Moralni zakon izražavao je osnovu društvenog poretka koji je bio pod kontrolom priručnika svećenika i zajamčen od vladara, no moralni zakoni i djelovanja bili su usko povezani uz klasnu podjelu društva, tako *dharma* nikad nije postala apsolutna vrijednost za sve pripadnike indijskog društva. Veliku su ulogu pri određivanju moralnih vrijednosti odigrali staroindijski epovi koji naglašavaju neke osnovne etičke vrline - dužnosti djeteta prema roditeljima, ljubav i naklonost koju roditelji moraju pružiti djeci, uzajamno poštivanje u braku, ljubav i sklad kao ideal.

Težnja za bogatstvom i sredstvima za život, uživanje u veselju ili ritualne pobožnosti bili su relativni za one koje žive u svijetu etičkih nastojanja. Jedina apsolutna etika bila je povezana s oslobođenjem pojedinca od ciklusa ponovnog rađanja. »Traganje za blaženstvom« zapravo znači poštovanje osnova moralnosti -*sanatana dharme*: uzdržavanje od ubijanja, krađe, spolne nečistoće, laži ili uporabe opojnih sredstva.

Ako se ne pridržava tih »zabrana«, pojedinac ne može steći osnovnu čistoću koja je potrebna da se dođe na put prema mokši, na put ka oslobođenju, koji se još naziva

đnanamarga. U novije vrijeme više se naglašava napredak nego ciklusi vremena, te će današnji Hindus govoriti o općem dobru kao cilju koji treba postići.

Za hindusa je mokša veliki cilj. Ta želja za oslobođanjem nije politička, nego duhovna, a po filozofskom (upanišadskom) učenju, mokša se ističe kao oslobođanje od tereta neznanja jer je neznanje to što sputava čovjeka u vječnom krugu rođenje — smrt — ponovno rođenje, koje izražava samsara. Oslobođenje će se postići onda kada »znanje zamijeni neznanje - kad se stvarnost ispravno shvati, a prolaznost i privid odbaci«. Vjerovalo se da će se kontrolom disanja dozvoliti »sebe« da napusti tijelo i krene putem znanja (đnanamargom - ili putem prema mokši). Vjerovalo se da se kontrolom disanja uspijeva postići efekt zatvaranja arterija srca prema čelu, te na taj način »duh kreće do svog doma u srcu«.

Za hindusa posebno se znanje stiče meditacijom praćenom disciplinom joga (yoga) i ponavljanjem misteriozne mantrе »Om«. Joga kao znanost, kao razvijena i ustaljena praksa sa svim svojim metodološkim obilježjima, ima više od 6 000 godina žive predaje, koju možda ne poznaje nijedna druga znanost. Izvorno pripada jednoj od šest klasičnih hinduističkih filozofija -odnosno načina duhovnosti. Joga sadrži osmerostruku metodu savladavanja: yama (apstinencija, govorenje istine, uzdržavanje od ubojstva, jačanje kreposti, samokontrola), nivama (pridržavanje pravila, vršenje pobožnosti), asana (položaji tijela), pranavama (vježbe i regulacija disanja), pratvahara (nadozor tj. obuzdavanje osjetila), dhvana (meditacija), dharana (kontemplacija) i samadhi (oslobođanje, prosvjetljenje).

Moderna joga stekla je značajna priznanja i kao izvor izvrsnog zdravlja te je kao takva prihvaćena od zapadnih stručnjaka i Svjetske zdravstvene organizacije. No ipak, osim u Indiji, još se samo u nekim privatnim klinikama u SAD-u, Velikoj Britaniji, Japanu i Izraelu, yoga i ayw-veda (indijska tradicionalna medicina) sustavno primjenjuju.

Terapijska joga sastoji se od više stotina tjelesnih vježbi stavova i tehnika disanja. Ako se nauči i redovito prakticira tehnika joge, ubrzo se uočavaju brze pozitivne promjene zdravstvenog stanja i izlazak iz fizičke i psihičke inertnosti.

Brojna zdravstvena istraživanja dokazala su kako se sustavnim provođenjem terapijske joge postižu bolji rezultati ozdravljenja, u odnosu na konvencionalnu medicinu, kod niza bolesti: karcinoma, side, metaboličkih i endokrinih oboljenja, bolesti živčanog sustava, migrene, astme, nesаницe, bolesti kralježnice i zglobova, visokog i niskog tlaka

RELIGIJA	AFRIKA	AZIJA	EVROPA	LATINSKA AMERIKA	SJEVERNA AMERIKA	OKENAIJA	SVIJET
HRŠĆANI	351.682.000	304.887.000	531.906.000	422.140.000	231.289.000	23.240.000	1.865.144.000
KATOLICI	132.102.000	132.053.000	237.587.000	411.514.000	100.386.000	8.427.000	1.022.069.000
PROTESTANTI	93.865.000	87.053.000	85.344.000	17.513.000	99.652.000	7.718.000	391.143.000
ORAVOSLAVCI	30.685.000	3.904.000	130.998.000	1.789.000	6.217.000	591.000	174.184.000
DRUGI HRŠĆANI	66.158.000	81.125.000	85.352.000	10.004.000	33.445.000	623.000	199.707.000
MUSLIMANI	293.993.000	675.297.000	57.161.000	1.395.000	5.500.000	107.000	1.033.453.000

INDUSI	1.608.000	759.059.000	727.000	92.000	1.315.000	379.000	764.000.000
UDISTI	23.000	336.755.000	680.000	559.000	587.000	26.000	338.621.000
IKHI	29.000	19.557.000	238.000	8.000	363.000	9.000	20.204.000
IDOVI	128.000	4.289.000	2.574.000	458.000	5.907.000	95.000	13.451.000
TEISTI	344.000	167.739.000	65.769.000	3.329.000	1.367.000	563.000	239.111.000

Statistike o svijetskim religijama su dosta uopćene. Osim kršanskih vijera, koje imaju dosta pouzdane pdatke, druge religie raspolažu približnim podacima. Podaci

za ovu tablicu preuzeti su <http://www.maturski.weebly.com>

iz Američkog almanaca is 1996. godine.

Ostale religije

Sikhizam

- ❖ utemeljen je u 15 stoljeću
- ❖ približan broj sljedbenika je 23 milijona
- ❖ rasprostranjenost : diljem svijeta, najviše u sjevernoj Indiji (u državi Pendžab najviše)

Sikhi svoju religiju smatraju objavom od Boga (koji je sat guru ili istinski učitelj) svojem učeniku, Namaku. Riječ sikh znači „učenik“.

Guru Namak je proučavao da sve vjere dijele jednaku istinu. Postavio je doktrinu spasenja utemeljen na izravnom odnosu s Bogom, a ne na obrednoj ili svećeničkoj hijerarhiji. Prihvatio je hinduističku doktrinu Karme (načelo da ravnoteža dobrih i loših dijela tijekom jednog života određuje stanje duše u sljedećem životu), no odbacio je sustav kasta vjerujući kako su svi ljudi jednaki pred Bogom. Guru 7 Namak također je proučavao da je sveti život usredotočen na služenju zajednici. Bilo je 10 gurna. Posljednji, gobind sing uspostavio je kalsu (čistu zajednicu) kako bi zaštitio siklu od progona mughala (muslimanskih vladara). Od svih sikha zatražio je nošenje pet simbola vjernosti : kipran (mač), kargha (češalj), kes (dugu, nešišanu kosu), kara (metalnu rukavicu)te kachch (vrsta hlača) . Sikhu i danas nose ova obilježja. Na samrti, guru Gobidn Singh, prenio je svoj autoritet na svetu knjigu sikha, Guru granth sahib. Knjiga sadržava riječi gurnua te nekih hinduskih i muslimanskih učitelja. Štuje se kao guru, a ujedno je i predmet šovanja. Primjerak se čuva u svakoj gurdvari (vjerskom i drištvenom središtu).

Đainizam

- ❖ utemeljen u 6 stoljeću prije Krista
- ❖ približan broj sljedbenika je 4 milijona
- ❖ rasprostranjenost : uglavnom u Indiji

Đainizam, osnovan u Istočnoj Indiji, asketska je religija. U njoj ne postoji Bog stvoritelj. Umjesto toga, đainisti poštuju učitelje nazvane trithankara (graditelj mostova) uli đona (onaj koji nadvladava) . Ti su učitelji ljudi koji se oslobađaju zemaljskih žudnji i potom vode duše preko „rijeke preseljenja“ iz jednog života u sljedeći. Dvadesetčetvrti đino bio je Mahavira ili „veliki junak“ (540-468 . god. pr.n.e.) , utemeljitelj Đainizma. Glavno vjerovanje, a ujedno i način na koji se kaže da đainisti

nalaze oslobođenje iz ciklusa ponovnog rađanja, jeste ahisma (nenasilje prema svim živim bićima). To je učenje utjecalo i na Gandija.

Poštivanje prema životu

Đanistički redovnici nose maske i metle te neko tlo po kojem hodaju. Tako ibjegavaju da zgaze živa stvorenja.

Šintoizam

- ❖ utemeljen je u 4 stoljeći prije nove ere
- ❖ približan broj sljedbenika je 110 miliona
- ❖ rasprostranjenost : Japan

Šintoizam (put bogova) najstarija je japanska vjera. Za razliku od većine vjera, ona nema utemljitelja niti svetih zapisa, iako su se glavni elementi pojavljivali od 4 stoljeća prije nove ere. Šintoistička vjera temelji se na poštivanju kamija (duhova). Smatraju da kamiji obitavaju uglavnom u prirodnom okolišu, poput vode ili planina, te u posebnim ljudima, kao što je Budha ili japanski car. Dok se većina šintoističkih poštivanja odnosi na zemljane kamije, nebeski kamiji odgovorni za stvaranje svijeta spominju se u kasnijim tekstovima, najvažnije od tih duhova jeste božanstvo Sunea Amaterasu. Šintoistička svetišta grade se kako bi se udomili kami. Svetište označava tvorac, ulaz, zaprezo vratnice koje simboliziraju granicu između svijeta kami i svijeta ljudi. Japanci usporedno prakticiraju šintoističku vjeru i budizam, npr. mogu održavati šintoističko vjenčanje, no budistički sprovod .

Poštivanje prirode

Poštivanje prirode središnji je dio šintoističke vjere

SIMBOLIČKA VRATA

Torii je ulaz u šintoistiko svetište. On označava granicu između svetog područja i običnog svijeta.

Najpoznatiji torii, na otoku Mijađani, jedan je od najpoznatijih u Japanu.

Bakaistička svjetska religija

- ❖ utemeljena je u 19 stoljeću
- ❖ približan broj sljedbenika je 6 milijona
- ❖ rasprostranjenost : diljem svijeta, no uglavnom u Africi, Indiji te Južnoj Americi

Bahaistička vjera prizišla je iz Islama, u 19. stoljeću u Perziji, no postala je samostalna vjera. Utemeljitelji su bili Mirza Ali Muhamed, poznat kao Bab (vrata =, koji je najavio dolazak velikog duhovnog vođe, kao i vođa sam, Baha u llah (slava božija)

Bahaizam sadržava elemente iz ranih religija cijelog svijeta. Vjernici pronađu jednaka prava za oba spola, obavljeno obrazovanje te društveni sklad. Svoja vjerovanja smatraju božanski objavljenim planom koji će donijeti svjetsko jedinstvo i mir.

Jedno od najstarijih mjesta bahaista je svetište Baba u Haifi u Izraelu.

Kineske religije

- ❖ utemeljene: Konfucijonalizam i taoizam datiraju iz 6 stoljeća prije nove ere
- ❖ približan broj sljedbenika 225 miliona
- ❖ rasprostranjenost : diljem svijeta, pretežno u Kini te istočnoj Aziji

Religijska tradicija u Kini mješavina je četiri drevnih sustava vjerovanja. Sadržava „ 3 puta“ : konfucijonalizam, taoizam i budizam (koji je u Kini stigao u 1. stoljeću) , zajedno s domaćom narodnom religijom.

Konfucijonalizam je etički sustav koji je stvorio Kong Fuzi ili Konfucije (551-479 . godine prije nove ere) . Sustav se temelji na 5 načela :

- ❖ poštivanju svih ljudi
- ❖ ljubav prema obitelji
- ❖ uzajamnom darežljivošću među prijateljima
- ❖ dobrodošlicu strancima
- ❖ odanost državi

Konfucije je proučavao da valjano održavanje odnosa , uključujući poštivanje roditelja i predaka, stvara red i sklad u obitelji i društvu.

Taoizam se temelji na pisanjima (ao-Cea) koji je živio u 6. stoljeću prije nove ere. Ta pisanja skupljena su u Tao Te Čini. Lao Ce je smatrao da je tao (put) skrivena snaga što teče kroz svemir i kontrolira ga. Vjernici pokušavaju postati jedno s taom. Vjeruje u oblik vu-vli ili „ući s tokom“ pri čemu ne nastoji promijeniti događaje niti im se opirati. Takvo vjerovanje vodi ispravnom ponašanju, stvara mir i sklad ljudima u svijetu. Taoizam također ima svoj popularan oblik, koji uključuje liječenje i egzorističke obrede, sutkovine te pretraga besmrtnošću.

Navedena religija i dalje se poštuje u obliku svetkovina (posebna kineska Nova godina) , uporabi magičnih amafija te poštovanje predaka. Tradicionalna vještina povezana s narodnom religijom jest feng šni. Ta

vještina način je da se gaudijoni i predmeti usklađuju s praprdnim energijama. Kinezi kombiniraju konfucijski moralni sustav s taoističkim poštivanjem prema prirodnom svijeta te s budističkim vjerovanjima o duši. „ Tri puta“ bila su službene religije kineske države više od 2000 godina, sve do ranih godina 20. stoljeća.

Sve religije, osim budizma obuhvaćaju ideje o postojanju životinih sla koji prožimaju svemir. Glavni sib jest či (ili ki), životna energija iz koje je sve stvoreno. Či obuhvaća suprotne sile jin (pasivne energije) te jang (aktivne energije) . Važnim se smatra održati jin i jang u međusobnom skladu.

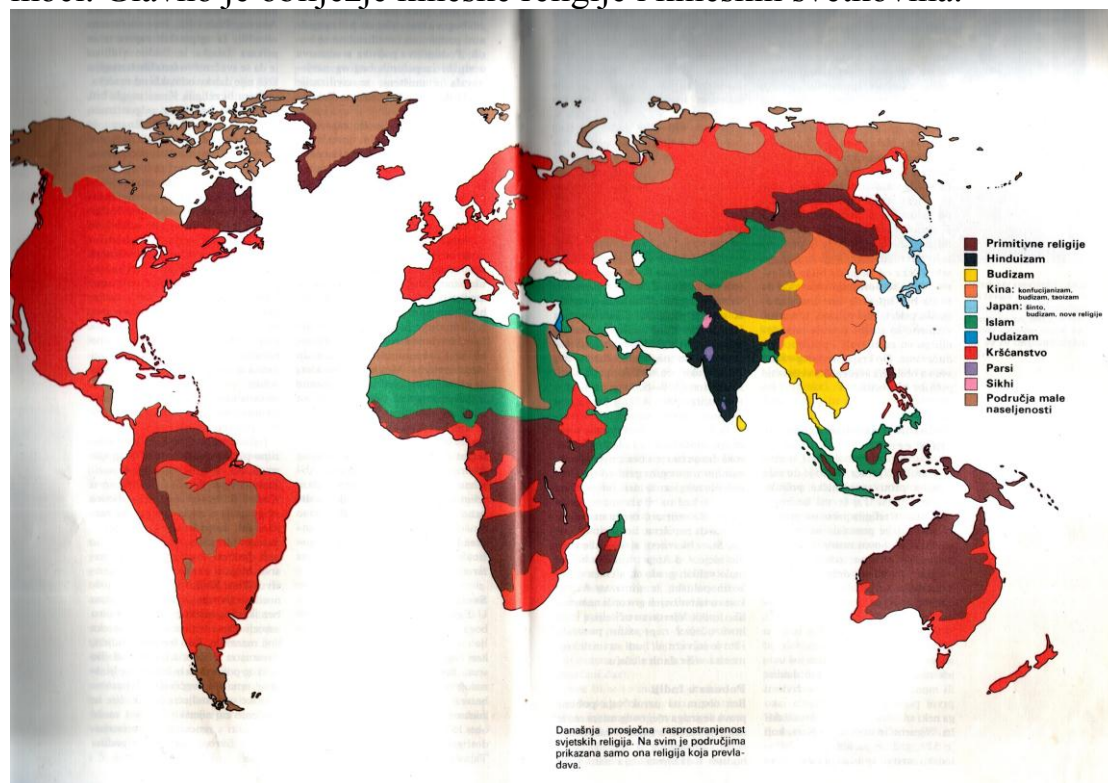
Jin i Jang

Ovaj simbol spaja Jang (svjetlost, aktivnost, muško načelo) i jin (tamu, pasivnost, žensko načelo) energija. Dvije sile međusobno se suprostavljaju, no nijedno i nadopunjuju.

Tai Či Čuan

U taoističkom vjerovanju, tijelo je energetski sustav kroz koji teče ci (životna snaga). Kretanje t ai Či Č nana namjenjene su sredotočavanju i prevođenju čija.

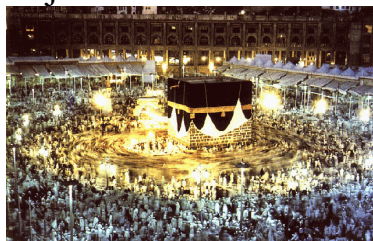
Rasplesani zmaj je simbol vode, janga (aktivne energije) i nebeske moći. Glavno je obilježje kineske religije i kineskih svetkovina.

Slika 11. Rasprostranjenost svjetskih religija (Izvo: 6)

Religijska svetišta

Islam – Ćaba (Kaba) – građevina u središtu Velike džamije u Meki, muslimansko svetište od vremena proroka Muhameda. Glavni čin hadža jest obići Ćabu sedam puta. Muslimani uspostavljaju poseban kompas kiblu da odrede smjer u kojem se nalazi Meka. Ova srednjovjekovna kibla ima upisane dane u mjesecu.

Kršćanstvo - Križ u Graonu u Taksosu, napravljen 1955. godine , no već je postao svetište hodočasnici. Visok je 58 metara i najviši je križ sjeverne hemisfere. Simbol križa ima razne oblike, kao što je pravoslavni križ s jednom većom i dvije manje grede.

Budizam – Divovski buda koji stoji.

Ovaj golemi kip nalazi se u Vat Indrovihornu, na Tajlandu. Slični kipovi postoje i u ostalim zemljama, uključujući Šri Lanku, Kinu te Afganistan (gdje se obnavljaju dva drvena kipa koja su talibani razorili).

Hinduizam – rijeka Ganges kod Varanazija (jedan od svetih gradova Indije) . To je sveta rijeka za hinduse, smatraju je božicom (Ganga) i ženom boga Tive. Hodočasnici se kupaju u rijeci kako bi isprali svoje grijeh.

Judaizam – Zapadni zid.

Ovaj zid u Jerusalemu bio je dio solomonovog hrama. On je svetište i najsvetije mjesto židovskog svijeta.

<http://www.maturski.weebly.com>

ZAKLJUČAK

Da bi se govorilo o religiji, njenim obilježjima i sličnostima mora se prvo nešto reći o samom nastanku čovječanstva, te razvoju naseljenosti na Zemlji. Nauka je kako za sve druge nauke, otkrića i sl. , dala objašnjenja o postanku svijeta i čovjeka na Zemlji, za što ima svoje dokaze. Međutim, neophodno je imati u vidu i to što saopštavaju svete knjige velikih religija. Prema izborima svetih knjiga islama, kršćanstva i judaizma svi ljudi se podrazumjevaju u Ademu (Adamu), u materijalnom o duhovnom smislu. Bog je stvorio iz jednog jedinog izvora, ljudski rod čiji živor se odvija na čitavoj zemlji. Međutim, prema svetom pismi kršćani i jevreji, oni smatraju da je Gospodin stvorio čovjeka iz zemlje i pustio ga da se u nju vrati. Međutim, prema svetoj knjizi muslimana Kur anu spominje se da je život stvoren od vode, zemlje, ili lovače, blata... Prema evolucionom pristupu objašnjava da je čovjek nastao prije 4 miliona godina i dalje se razvijao, čime se sve više razlikovao od antropomorfnih majmuna i u koje je iz početka svog nastanka bio svrstan. Tragovi prvih ljudi potiču iz Pleistocena s područja istočne i jugoistočne Afrike; zatim Kine. Također, iskopine u Njemačkoj i Francuskoj svjedoče o razvoju naseljenosti u tom području evrope. Koncentracija ljudi pojavljuje se i na prostoru jugozapadne i istočne Azije, i uz obale Mediterana . Obilježja po kojima se ljudi razlikuju su rasi, etička, kulturna, a nastale su u uvjetima prostorne odvojenosti. Pošto je tema maturalnog rada „ Svjetske religije“ treba nešto reći i o tim religijama. Religija je za većinu osoba organizirani sustav vjerovanja i bogoslužjenja koji stavlja Boga u središte. Postoje pak i religije koje izučava vjerovanje u veći broj bogova, te religije koje prakticiraju vjerovanje na svoj lični način. Glavne svejske religije su : islam, kršćanstvo, pravoslavlje, judaizam, hinduizam, budizam. Postoji i manje poznate religije i vjerovanja, a neko od njih su : đainizam, šintoizam, sikhizam, kineske religije, baha i religije...

Islam je vjera muslimana u Jednog jedinog Boga – Allaha dž.š.. Sveta knjiga muslimana jeste Kur an, koji je objava Allaha dž.š. preko njegovog poslanika Muhameda a.s. čovječanstvu, kao upustvo za ipsisravan život. Razvila se na Arabijskom poluotoku u VII stoljeću.

Kršćanstvo je monoteistička vjera nastala u Palestini u I stoljeću n.e. To je zajednica vjera u Isusa Krista, te prihvaćanje života u skladu s

evanđeljem. Utemeljio ju je Isus Krist . Izvori kršćanstva su pisana Boija djela (Sveto pismo Starog i Novog zavjeta).

Budizam je religija nastala na tlu Indije prije više od 2500. godina . Osnivač ovog učenja je Sighhartha Gaothana Budha. Budizam upućuje na to šta činiti, omogućujuću tako stvarnu cjelovitu promjenu.

Judaizam je religija koja prepovjeda vjeru u jednog boga, bestjelesna i samo duhovnog boga, oca svih ljudi : Judaistička religija temelji se na poslušnosti prema „božanskom zakonu“, koji je sadržan u Starom zavjetu, tj. U hebrejskoj Bibliji.

Hinduizam je azijska religija koja je razvoj započela u Indiji. Naglasak joj je na načinu života, ne mišljenja.. To je vjera u nizove utjelovljenja, seobe duša ili reinkarnacije.

Sve religije imaju i svoja religijska svetišta.

Svetište islatama tj. Muslimana je Kaba u Meki.

Svetište kršćana i glavni centar hodočašća je Vatikan.

Svetište budista jeste divovski buda koji stoji u Vat Indravikarnu, u Tajlandu

Svetište hindusa i centar hodočašća sveta rijeka Ganger kod Varanazije

Najsvetije mjesto židovskog svijeta je Zapadni zid u Jerusalemu.

<http://www.maturski.weebly.com>

LITERATURA

1. Zemljopis I - Mate Matas – Ines Kozina, Školska knjiga, Zagreb 1994.god
2. Historija – Fahrudin Isaković, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 1994. god.
3. Velika ilistrirana enciklopedija – Čovjek (HUMAN), Dorling Kindersley Limited 2004
4. Internet – www.wikipedia.com, www.znanje.org
5. Enciklopedija
6. Svjetske religije, Kršćanska sadašnjost, zagreb 1987. god

<http://www.maturski.weebly.com>

SADRŽAJ

Uvod.....	1
Predpostavke o nastanku čovječanstva i razvoj naseljenosti na zemlji.....	2
Razvoj naseljenosti na zemlji.....	3
Razna obilježja po kojima se ljudi razlikuju.....	5
Rasna, etička i kulturna struktura.....	6
Pojam svjetskih religija.....	9
Kršćanstvo.....	10
Pravoslavna religija.....	13
Judaizam.....	17
Budizam.....	19
Islam.....	22
Hinduizam.....	26
Ostale Religije.....	30
Religijska Svetišta.....	34
Zaključak.....	36
Literatura.....	38
Sadržaj.....	39